

Lichamelijke Opvoeding

Jaargang 101 - 31 mei 2013

Topic Culturen

Motoriek en cognitie

Dans en leren

Atletiek, kaatsen en
sportspelen

Nummer

5

 KVLO

ROCKS n RIVERS
OUTDOOR & EVENEMENTEN

Survival dagen
Survival kampen
Wintersport kampen

SNOWBREAKS.NL
BY ROCKS n RIVERS

www.rocksn-rivers.nl / www.snowbreaks.nl

Schoolsport · Sport in verenigingen · Fitness · Therapie

Al meer dan 60 jaar is Sport-Thieme uw partner in sportzaken.

Wij adviseren scholen, verenigingen, overheden en instanties. Vraag uw gratis catalogus aan en profiteer van onze service-voordelen. Wij bieden u een grote keuze uit **10.000 artikelen** voor meer dan 40 soorten sport, **100 dagen recht op terugsturen** en **minstens 3 jaar garantie**.

Overtuig u zelf!

hij zijn uw team!

Nu GRATIS aanvragen!

Sport-Thieme · Tel. 0297-807877 · info@sport-thieme.nl · www.sport-thieme.nl

gratis advertentie

jamie

Ik ben leukemiepatiënt

GEEF KINDEREN MET EEN LEVENSBEDREIGENDE ZIEKTE DE KRACHT OM KIND TE ZIJN. SMS* WENS NAAR 4333 EN DONEER EENMALIG 2 EURO

MAKE-A-WISH
Doe Een Wens* Nederland

WWW.MAKEAWISHNEDERLAND.ORG

Eenmalig
€ 2,-/donatie

- ✓ materiaalhuurservice
- ✓ persoonlijke ondersteuning
- ✓ vrijplaatsen voor begeleiders
- ✓ Lid SGR
- ✓ scherpe prijs/directe inkoop
- ✓ vrijblijvende optie
- ✓ keurmerk touringcars
- ✓ wintersportspecialist

GREVINK reizen
wintersportreizen voor groepen!

Mecklenburglaan 12
3843 BP Harderwijk
Lid Stichting Garantiefonds reisgelden

Vraag uw offerte aan:
www.grevink.nl
bel 0341-460180
info@grevink.nl

Laat kosteloos uw rookmelder plaatsen!

Bel 0251 - 275 590

 nederlandse brandwonden stichting

www.brandwondenstichting.nl/rookmelderteam

Inhoud:

TOPIC

Culturen

De Nederlandse samenleving is veranderd en dat proces gaat nog steeds door. De blanke samenleving van weleer is niet meer. Daarmee moeten we leren omgaan. In dit topic wordt een onderzoek hoe dat te doen aangehaald en krijgen we praktische tips. Ook twee verhalen van koppels die juist de verschillende culturen opzoeken en daarmee in het buitenland aan de slag gaan.

- 06 |** Omgaan met mensen uit verschillende culturen / *Frank Jacobs en Sebastiaan Platvoet*
- 09 |** Tips in omgaan met kinderen uit verschillende culturen / *Mohamet Benziane*
- 12 |** Lesgeven over de grens / *Joost en Remke Langendonck*
- 27 |** Same same but different / *Suzanne van de Venne en Erik Böhm*

En verder

30 | Motorisch functioneren en cognitie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden /

Hans Dijkhoff

32 | Taaldans en Rekendans / *Lizzy de Wilde*

PRAKTIJK

24 | Spelend Leren

Kaatsen / Hille Saakstra en Tjalling van den Berg

16 | Plezier in atletiek (2) / *Dave Suurs*

20 | Sportspelen / *Jeroen Koekoek, Wytse Walinga en Ivo Dokman*

RUBRIEK

05 | Eerste pagina

14 | (KV)LO en recht

35 | Mery Graal

36 | Schoolsport

38 | (KV)LO-nieuws

Reageren op vakblad-artikelen? Twitter @KVLOnL

Met de qr-scan van de hiernaast afgebeelde code kun je rechtstreeks naar kvloweb.nl waar alle links uit dit nummer aanklikbaar zijn. Qr-apps zijn gratis te downloaden op je mobiel in de verschillende app-stores.

SPORT
81
-NL

Dé leverancier voor
al uw Sport- &
Spelmateriaal!

WWW.SPORT81.NL

Slackline

€ 44,00

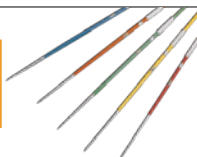
Slingerwerpen

NIEUW

Speren VANAF:

€36,75

Bekijk al onze nieuwe artikelen
en aanbiedingen op:

WWW.SPORT81.NL

Sport'81 B.V.

Kiotoweg 389-395
3047 BG Rotterdam

T 010 435 00 99

F 010 435 68 21

E info@sport81.nl

STERK IN ELKE DISCIPLINE.

**Meer dan 15.000 sport-, therapie-,
educatie- en recreatieartikelen.**

MAMMOET SPORT

SPORT

THERAPIE

EDUCATIE

RECREATIE

WWW.MAMMOETSPORT.NL

T: +31 (0)40 215 52 25

Een veiliger sportklimaat gaat verder dan alleen de sport

Op 24 april stuurde minister Schippers van VWS, mede namens minister Opstelten van Veiligheid en Justitie, een plan met intensiveringsmaatregelen om geweld in de sport tegen te gaan: Naar een veiliger sportklimaat. De maatregelen zijn tot stand gekomen na intensief overleg tussen de sportsector, gemeenten, politie, Openbaar Ministerie en de ministeries van VWS, V&J, SZW, BZK en OCW en de KVLO met de ALO's. Kortom, een topberaad en dan moet er ook wat aan de hand zijn. Aanleiding was de tragische dood van de grensrechter uit Almere en de brede maatschappelijke discussie die is ontstaan over wangedrag en geweld op en om de sportvelden. Iedereen

is het er over eens dat naast een grotere bewustwording een belangrijke rol is weggelegd voor (jeugd) spelers, ouders, clubs, scholen en overheden. Kort samengevat: er moet worden opgevoed. Opvoeden, één van de belangrijkste onderwerpen in onze samenleving, dat helaas nog wel eens wordt verwaarloosd. Te gemakkelijk leggen ouders de opvoedende taak op het bordje van de school, vereniging of politie. Opvoeden begint in het gezin maar wat is opvoeden? Hoe leer je opvoeden? Voor alles heb je tegenwoordig een diploma nodig maar voor het opvoeden van je kinderen niet.

Ik weet dat het een beladen onderwerp is maar we leven in een andere tijd dan de jaren vijftig waar de 'bijbel' van Dr. Spock handvatten bood voor het opvoeden van je kinderen. Tegelijk ligt er het gevaar van het moraliseren, het vingertje wijzen en het voorbijgaan aan de grote verscheidenheid die ons mensen zo uniek maakt. Maar een grotere bewustwording over onze rol in de samenleving kan, nee moet een impuls krijgen. Noem het normen en waarden, of beleefdheid, respect tonen voordat je het kunt vragen, iets over hebben voor een ander. Zijn we in staat om een omslag in gedrag in gang te zetten? Zijn wij als lerares en leraar lichamelijke opvoeding niet in een bevoorrechte positie om daaraan mee te werken? Laat ik het stelliger formuleren: we hebben niet voor niets opvoeding in ons beroepsprofiel staan. Onze lessen bieden bij uitstek de mogelijkheden om continu de gedragingen van onze leerlingen aan de orde te stellen, hierover met hen te spreken en aspecten als leidinggeven, leiding ondergaan, gevolgen van pesten, tonen van respect als basisonderwerpen in onze lessen lichamelijke opvoeding te verweven.

Het was ook om deze reden dat de KVLO zelf actie heeft ondernomen om de ministers en anderen te wijzen op de mogelijkheden die ons vakgebied biedt. Wij hebben ook gehoor gevonden en in de Beleidsbrief van de Minister worden de gymlessen als een belangrijke 'opvoedingsplaats' gezien. Wij leveren immers al via onze lessen een belangrijke bijdrage aan het bredere opvoedingaspect in onze samenleving. Daarom zullen we vanuit de KVLO met regelmaat op het opvoedingaspect terugkomen waarbij we graag gebruik willen maken van de kennis die er al in het veld aanwezig is en waar goede ervaringen mee zijn opgedaan. Met de opleidingsinstituten zal worden gewerkt aan meer scholing op dit terrein indien daar vraag naar is, zowel voor de potentiële leraar lichamelijke opvoeding als voor de collega's op de scholen, maar ook voor de professionals rondom de school zoals de combinatiefunctaris. Een veiliger sportklimaat gaat verder dan alleen de sport, het is een doel en niet een middel! Het topic in Lichamelijke Opvoeding 6 is niet voor niets Bewegen en sport in de pedagogische context.

Jan Rijpstra

COLOFON

Lichamelijke opvoeding

is een uitgave van de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) Redactieraad: Hilde Bax, Peter Barendse, Jan Faber, Frank Jacobs, Liesbeth Jans, Mark Jan Mulder, Berend Brouwer (VZ), Jorg Radstake en Sebastiaan Platvoet. Redactieadres: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, Tel.: 030 69 20 847, e-mail: redactie@kvlo.nl. Abonnement Lichamelijke Opvoeding: Jaarabonnement € 60,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 5,- (excl. verzendkosten) Handelsadvertenties: Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com. Verschijningsdata 2013: 25 jan., 22 feb., 29 maart, 26 april, 31 mei, 28 juni, 30 aug., 27 sep., 25 okt., 29 nov., 20 dec. Druk: Drukkerij Ten Brink Meppel, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855 111. Vormgeving+Opmaak: FIZZ reclame+communicatie, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246 162. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Wij hebben dit magazine met uiterste zorg samengesteld. Wij hebben daarbij steeds getracht mogelijke rechthebbenden te achterhalen. Indien u onverhoopt meent rechten te kunnen doen gelden, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken bij de redactie.

Omgaan met mensen uit **verschillende culturen**

Het onderwerp van dit topic vindt zijn oorsprong in het steeds 'internationaler' worden van onze Nederlandse samenleving. In dit topic wordt belicht hoe we ernaar kijken en wat we ermee kunnen. Dit eerste artikel geeft een overzicht van de stand van zaken in Nederland. Ook wordt er antwoord gegeven op enkele fundamentele vragen.

Door: Frank Jacobs & Sebastiaan Platvoet

Nederland worstelt nog altijd met zijn ethisch en cultureel veranderende bevolkingssamenstelling. Ter illustratie een aantal uitspraken, gebaseerd op ervaringen van alledag, uit bijdragen van medewerkers en studenten van een multiculturele instelling (Dekker & Rooyen, 2009).

"Het belang van interculturele communicatie wordt vaak erg onderschat. In een debat werd mijn idee bevestigd. Iemand uit het publiek gaf aan dat hij vond dat we elkaar in Nederland niet moeten 'overvragen'. Hij bedoelde hiermee dat we niet teveel vragen moeten stellen over elkaars achtergrond, cultuur en gebruiken. Ik denk dat het een misverstand is te denken dat je al over voldoende informatie over de ander beschikt en dat je de persoon tegenover je daarom niks meer hoeft te vragen. Een gebrek aan informatie over de ander kan al snel leiden tot interculturele miscommunicatie" (Jacqueline de Rooij).

"We missen de diplomatie voor het omgaan met elkaar omdat er te veel angst is. Angst voor de ander. Angst voor religie. Angst voor kleur. Sowieso angst voor alles wat niet hetzelfde is als je zelf gewend bent. Deze angst komt doordat wij het 'onze' met het 'andere' gaan vergelijken als we in aanraking komen met een andere cultuur. Dit doen we bewust of onbewust wanneer we bijvoorbeeld naar het journaal kijken" (Abdel Bouzitt).

"Processen van in- en uitsluiting spelen een rol binnen sociale netwerken en worden in de communicatie vaak zichtbaar. Interculturele omgangsvormen horen gericht te zijn op insluiting. Uitsluiting gebeurt vaak onbedoeld, uit onwetendheid en angst, en is vaak onzichtbaar voor wie er niet op gespitst is" (Wilma van der Westen).

"Een samenleving kan veel religieuze verschillen verdragen. Burgers kunnen - ondanks verschillende en elkaar uitsluitende geloofsopvattingen - gedeelde belangen behartigen en werken aan gezamenlijke doelen. Samen dezelfde kant op kijken, laat meer ruimte voor vrijheid dan elkaar in de ogen kijken "... Samen dezelfde kant op kijken creëert een wij-gevoel dat ruimte laat voor persoonlijke verschillen van levensovertuiging" (Kars Veling).

"Multicultureel of intercultureel, een samenleving met migranten heeft het moeilijker dan een samenleving van migranten. Het eigene van een historisch gegroeide homogeniteit houdt onvermijdelijk uitsluiting in van het niet-eigene, het andere en het vreemde. Een migrantensamenleving is juist voorzien van een rijk aanbod aan insluitingsmechanismen, die erop gericht zijn de nieuweling er zo snel mogelijk bij te laten horen. Allochtonen en autochtonen weten beide dat in Nederland sociale insluiting nodig en onvermijdelijk is, maar over en weer worstelen zij met de uitsluitingsmechanismen van samenlevingen die niet op de komst van nieuwelingen zijn ingesteld. Interculturele omgangsvormen zijn pogingen om te voorkomen dat de eigen worsteling een conflict met de anderen wordt" (Paul Schnabel).

Deze ervaringen geven een blik op hoe er op een multiculturele instelling met elkaar wordt omgegaan. Uit deze selectie van ervaringen kan worden opgemaakt dat we meer van elkaars culturele achtergronden moeten weten. Pas dan kunnen we beter met elkaar samenleven en samenwerken. Daarnaast moeten we angst ten aanzien van onderlinge verschillen los proberen te laten, en gezamenlijk dezelfde kant op kijken, dat laat ruimte voor vrijheid. Met het meer te weten komen, moeten we ook wennen aan het niet-eigene, het andere, het vreemde. Een Duitse hoogleraar aan de Sportuniversiteit Leipzig heeft mooi verwoord hoe aan te kijken tegen het leven in het buitenland: "Was mann in ein anderes Land erlebt is nicht besser oder schlechter, es ist einfach nur anders". Dit is de kern van de houding die mensen zouden moeten aannemen. Oordeel niet te snel, zeker niet vanuit jouw perspectief, en probeer nieuwe situaties te beschouwen en je in te leven in andere mensen en andere culturen.

Met dit als perspectief gaan we allereerst met behulp van het werk van Hofstede en Hofstede (2007) in kaart brengen wat cultuur is om vervolgens in te gaan op hoe de verschillende culturen getypeerd kunnen worden, dit om meer over culturen te weten te komen. Met de opgedane kennis stappen we de praktijk in om de praktijk van alledag in het bewegingsonderwijs te beschrijven en betekenis te geven.

Vragen

We starten met een aantal vragen. Wat is cultuur en hoe kan je omgaan met kinderen/leerlingen die uit verschillende culturen komen? Wat zijn eigenschappen van verschillende culturen? Vragen waar we in dit artikel een antwoord op willen geven. Dit doen we door gebruik te maken van het werk van Hofstede en Hofstede (2007) waarin onder andere wordt ingegaan op typering van mensen uit verschillende culturen.

Cultuur

Het begrip cultuur, zo geven Hofstede en Hofstede (2007) weer, is een collectief verschijnsel. Het is in meer of mindere mate gedeeld door mensen die leven in dezelfde

Hoe gaan we hiermee om?

omgeving. In Nederland gaat het om de mensen die in Nederland leven en gedeelde waarden respecteren en naleven. Het betreft hier de ongeschreven regels van het spel van omgaan met elkaar in verschillende situaties en contexten. Deze gedeelde regels zijn daarmee langzamerhand eigen gemaakt, dus aangeleerd. Die cultuur eigen maken, gebeurt door overdracht via het contact met anderen. Cultuur wordt daarmee gezien als een collectieve mentale programmering die de leden van een groep of categorie mensen onderscheidt van die van andere (Hofstede & Hofstede, 2007). Hoe kan je nu deze mentale programmering van verschillende groepen of categorie mensen van elkaar onderscheiden? Anders gezegd hoe en, op welke thema's typeer je de mentale programmering van mensen die behoren bij een bepaalde cultuur?

Ook hier volgen we de literatuur van Hofstede en Hofstede (2007) die op een aantal aspecten een cultuur typeert waardoor die kan worden vergeleken met andere culturen. Dit is mogelijk gemaakt door als onderzoek gebruik te maken van vragenlijsten met de vier typering als factor (gedraging) in de lijst. Een aspect, dimensie, bundelt een aantal verschijnselen in een samenleving die in combinatie blijken voor te komen.

- 1 Het meten van maatschappelijke ongelijkheid: de machtafstand-index.
- 2 Individualisme en collectivisme, de individualisme-index.
- 3 Masculiniteit-femininiteit, de masculiniteitindex.
- 4 Het meten van de (in)tolerantie voor onzekerheid in een samenleving, de onzekerheidsvermijdingsindex.

Met deze vier dimensies gaan we vervolgens naar vier culturen kijken. De studie van Hofstede en Hofstede (2007) heeft gegevens van

ongeveer 78 landen. De keuze van de vier culturen is pragmatisch, gebaseerd op de culturele achtergrond van veel leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs. We richten ons op de Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Nederlandse cultuur en die bespreken en vergelijken we ten opzichte van de totale lijst.

De machtafstandindex

De term machtafstand is ontleend aan de Nederlandse sociaalpsycholoog Mauk Mulder. Hij onderzocht de emotionele afstand die mensen met meer en minder macht van elkaar scheidt. Machtafstand wordt gezien als 'de mate waarin minder machtige leden van instanties of organisaties in een land verwachten en accepteren dat de macht ongelijk verdeeld is' (Hofstede & Hofstede, 2007). Hoge score laat zien dat er veel machtafstand is en een lage score niet (range scores is van 11-104). Suriname heeft met 85 de hoogste van de vier landen gevolgd door Marokko met 70, Turkije met 66 en Nederland scoort met 38 relatief laag. Een lage machtafstand betekent je als docent verwacht dat leerlingen zelf initiatief nemen, hun eigen weg proberen te vinden, spontaan hun mond opdoen en jou ook durven tegenspreken (Fardonc&Wursten, 2012). Vanzelfsprekend betekent een hoge machtafstand het omgekeerde.

De individualisme-index

De term individualisme geeft aan of de onderlinge band tussen de individuen los is of dat er meer sprake is van een hechte groep (collectivistisch) die levenslange bescherming biedt in ruil voor loyaliteit. De range van de scores is van 6- 91. Het land met de laagste score (minst individueel) is Turkije met 37, gevolgd door Marokko met 46 en Suriname met 47. Nederland echter is verreweg het meest individueel met een score van 80. In een sterk individualistische

»

Contact:

sebastiaan.platvoet@han.nl

FOTO: HANS DIJKHOFF

Zomaar een schoolklas

cultuur is gezichtsverlies niet zo belangrijk, is het openlijk aangaan van een confrontatie met een leerling soms zinvol en gelden dezelfde regels voor iedereen.

De masculiniteitindex

Een samenleving is meer masculien als sekserollen duidelijk gescheiden zijn, mannen dienen assertief en hard te zijn en gericht op materieel succes. Een samenleving wordt meer feminien genoemd als sekserollen elkaar overlappen zowel mannen als vrouwen worden geacht bescheiden en teder te zijn en gericht op de kwaliteit van het bestaan. De range van score is van 5 (feminien) tot 110 (masculien). Nederland scoort met 14 zeer feminien, gevolgd door Suriname met 37, Turkije met 45 en Marokko scoort 53 (ergens in de middenmoot). In een sterk feminine cultuur zijn leerlingen vaak meer bescheiden, sterren kent men niet, wordt er veel onderlinge feedback gegeven en wordt van iedereen verwacht zich niet teveel te onderscheiden van anderen (Fardonc&Wursten, 2012).

De onzekerheidsvermijdingsindex

Deze index geeft weer de mate waarin dragers van een cultuur zich bedreigd voelen door onzekere of onbekende situaties, dit gevoel wordt onder andere uitgedrukt in stress en in de behoefte aan voorspelbaarheid: formele en informele regels.

Als de score laag is geeft dat aan dat er een laag gevoel van onzekerheid heerst en hoog uiteraard dat er een hoog gevoel van onzekerheid heerst. De range is van 8-112. Nederland is het laagst scorend van de vier landen met 53, gevolgd door Marokko met 68, Turkije met 85 en de hoogste score voor Suriname met 92. In een cultuur met een lage onzekerheidsvermijding mag je als docent zeggen 'ik weet het ook even niet', wordt creativiteit en flexibiliteit gewaardeerd, dienen docenten emoties te onderdrukken en verwachten docenten inbreng van alle leerlingen.

Wat kunnen/moeten we hiermee?

Wat weten we nu op basis van deze informatie van de vier gekozen culturen en wat kan/moet je als docent hiermee? Allereerst dat er verschillen zijn tussen de vier culturen, waar Nederland het meest extreem scoort. Ten aanzien van machtsafstand scoort Nederland het laagst van de vier landen, Nederland is verreweg het meest individueel van de vier culturen, is uiterst in femininiteit en voelt zich niet bedreigd door onzekere situaties. In alle gevallen is Nederland het hoogst of laagst in de scores in vergelijking met de andere drie culturen. Betekent dit ook het meest uitgesproken? De Surinaamse cultuur kan getypeerd worden als hoge machtsafstand, gemiddeld individueel, vrij laag masculien (meer feminien) en zich sterk bedreigd voelend door onbekende situaties. De Marokkaanse cultuur heeft een relatief hoge machtsafstand, gemiddelde score op individualiteit, gemiddeld masculien en ook gemiddeld bedreigd door onbekende situaties. De Turkse cultuur heeft een relatief hoge machtsafstand, iets meer collectief gericht is gemiddeld masculien en een relatief hoge score op het bedreigd voelen door onbekende situaties. Kennis en begrip hebben voor verschillen in cultuur is essentieel om een goede relatie te hebben met alle leerlingen. Een goede relatie is noodzakelijk om elk kind optimaal te helpen ontwikkelen. Dat betekent dus ook dat je weet hoe een leerling aankijkt tegen macht/autoriteit, wat het belang is van een groep, hoe masculien/feminien een leerling is en wat de mate van onzekerheidsvermijding is. ◀

Tips in omgaan met kinderen uit verschillende culturen

Als Rotterdammer met een dubbele nationaliteit ben ik mijn hele leven opgegroeid in een multiculturele samenleving. Mijn primair onderwijs- en voortgezet onderwijschool waren gemixt met allerlei verschillende culturen. Op dit moment ben ik ook werkzaam op scholen met leerlingen van verschillende culturen. Veel tips die in dit artikel terugkomen kun je ook gemakkelijk gebruiken bij kinderen van de Nederlandse cultuur. Er zijn hele kleine verschillen. Mijn benadering hierop is slechts een benaderingswijze, je kunt van mening verschillen. Ik hoop dat mensen hun voordeel kunnen doen met de hierna beschreven tips en overwegingen.

Door: Mohamed Benziane

Kinderen van een multiculturele afkomst hebben dezelfde menselijke behoeftes als de kinderen van de Nederlandse cultuur. Zo hebben zij ook behoefte aan veiligheid, aandacht, liefde enzovoort. Het verschil zit dus niet in de aard van de behoefte, maar in de manier waarop je aan de behoefte van een kind met een multiculturele achtergrond tegemoet kunt komen. Het is dus een zoektocht naar de juiste sleutel. Het eerste wat je als leerkracht wilt bereiken is het openen van de poort, oftewel het bereiken van de leerling. Ervoor zorgen dat de leerling naar jou luistert en wat van jou wil aannemen, zodat je een grotere kans hebt om invloed te hebben op de leerling. Hieronder volgt een aantal manieren waarop ikzelf tracht om de poorten te openen en de kans op meer invloed op de leerling te vergroten.

Kennis over culturen

Een leraar die langer dan veertig jaar werkzaam is op een multiculturele basisschool gaf aan dat hij jaarlijks een reis maakt naar een ver land. Met als hoofddoel, meer te weten te komen over de normen, waarden en gewoontes van deze cultuur, welke vaak de achtergrondculturen zijn van de leerlingen bij hem op school. Nu is het niet zo dat elke leerkracht die lesgeeft op een multiculturele school een verre reis moet maken. Het is echter wel goed om wat af te weten van de verschillende culturen. Zo is het gemakkelijker om affiniteit te kweken tussen de docent en de leerlingen en kan

de eventuele barrière wat gedicht worden. Zo vinden leerlingen het heel fijn als je ze bijvoorbeeld feliciteert met hun feestdagen, zoals het Suikerfeest voor de Moslims of Diwali voor de Hindoestanen. Als je ook nog eens wat af weet van deze feesten, dan scoor je extra punten bij leerlingen. Je kan bijvoorbeeld een kort gesprek hierover voeren met hen, met als oogpunt het versterken van de onderlinge band. Je laat de leerlingen dus zien dat je hun afkomst kent en respecteert en dat kan een gevoel van acceptatie geven. Het begrijpen van het andere referentiekader kan veel ellende en ergernis voorkomen. Zo kan het zijn dat een leerling iets verkeerd heeft gedaan en als gevolg daarvan erop wordt aangesproken. Waarbij de leerling tijdens het gesprek naar de grond kijkt. Binnen de Nederlandse cultuur kan dat geïnterpreteerd worden als respectloos, terwijl de leerling vanuit zijn referentiekader zijn onderdanigheid daarmee kan tonen. Een ander voorbeeld is het stoeien. Soms willen jongens en meisjes, vooral bij de oudere groepen, niet meer met elkaar stoeien/judo-en. Dat kan door een leerkracht die weinig afweet van de verschillende culturen gezien worden als seksisme. Terwijl het binnen sommige culturen niet gebruikelijk is dat mannen en vrouwen lichamelijk contact met elkaar hebben (vaak uit respect volgens bepaalde geloofsovertuigingen) en dat het daardoor een wereld van verschil voor de leerlingen is om op school te stoeien met het andere geslacht. Kleding tijdens de les bewegingsonderwijs kan ook een gevoelige factor zijn. Zo had ik een collega die vond dat kinderen korte kleding moesten dragen uit veiligheid, maar ook omdat lange kleding volgens hem passiviteit uitstraalt. Kinderen kunnen echter om geheel andere redenen (geloofsovertuiging of schaamte) geen korte kleding willen dragen. Daarom is het dus belangrijk om de leerling te begrijpen.

In alle bovenstaande gevallen voer ik eerst een gesprek met de desbetreffende leerling en stel ik de vraag waarom ze iets niet willen, voordat ik mijn eigen conclusies trek. Dit is bij alle kinderen het geval, maar bij kinderen van andere culturen is dit nog meer het geval, omdat er zoveel verschillen zijn. Hetzelfde geldt voor gedrag. Als ik gedrag zie dat in mijn ogen afwijkend is, dan stel ik de leerling eerst de vraag; wat vind jij van het gedrag en waarom vind je dat? Waarna er dus wordt gezocht naar een creatieve oplossing. Zoals kleding die het lichaam bedekt en tegelijkertijd niet onveilig is.

Communiceren

Je zult versteld staan wanneer je ziet wat voor impact een kort individueel gesprek op een leerling kan hebben. Met deze individuele gesprekken leer je het kind ook beter kennen en krijg je wat meer zicht op zijn referentiekader. Zo begrijp je sneller waarom

»

Contact:

m.benziane@hotmail.nl

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Deze docent begrijpt het wel...

een leerling bepaald gedrag vertoont en wat de gevoelige plekken van de leerling zijn. Daar kun je dan gebruik van maken (zoals de behoefte naar een hoge status binnen de groep, waar ik later in dit artikel op terugkom). Zo doe ik altijd aan het begin van het schooljaar een klassikaal spel dat zelfstandig gespeeld kan worden en roep ik alle leerlingen één voor één bij me om een gesprek met ze te voeren. In dit gesprek heb ik het vaak over de zomervakantie en dan gaat het gesprek al gauw over het land van de ouders of een ander onderwerp dat het kind prikkelt. Daarna gaat het gesprek vloeiend over in andere gespreks-onderwerpen, zoals het douchen na de les of andere onderwerpen die gevoelig kunnen liggen bij leerlingen. Dan is het als leerkracht vooral belangrijk om te luisteren met een open houding, ongeacht jouw eigen mening hierover. Het kan dan zijn dat de leerling er totaal geen problemen mee heeft (het douchen), maar het kan ook zo zijn dat een leerling daar afwijzend op reageert. Op zulke momenten probeer ik in het gesprek de leerling te laten merken dat ik hem begrijp door aan te geven wat hij niet leuk vindt met het bijbehorende gevoel. Bijvoorbeeld: 'Ik begrijp dat je het niet fijn vindt om na de les te douchen zonder kleding,

omdat jij het liefst niet bloot bent waar mensen bij zijn, daar voel jij je onprettig bij, klopt dat?' Wat de leerkracht met de leerlinginformatie doet, hangt af van zijn visie, de visie van de school, de grenzen van het kind en de ouders. De leerkracht geeft in ieder geval wel aan dat hij het gedrag van het kind begrijpt. Persoonlijk kies ik er het liefst voor om te zoeken naar creatieve oplossingen die zowel de criteria van de school als die van de leerling tegemoet kunnen komen. Mijn motto is: het één hoeft het ander niet uit te sluiten. Een voorbeeld is de leerling die het vervelend vindt om bloot te douchen. Je kunt hem dan laten douchen in zijn ondergoed of de leerling vijf minuten voor het einde van de les laten douchen, enzovoort. Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Vaak helpt het ook om een gesprek te voeren met ouders over zulke onderwerpen om een beter beeld te krijgen van de referentiekaders van het kind, omdat kinderen het soms lastiger vinden om uit te leggen waarom ze iets vinden. Zeker op jonge leeftijd (4 tot 6 jaar) is dit vaak het geval.

Rolmodel & helden

In verschillende culturen hebben bekende persoonlijkheden, zoals de welbekende voetballers Messi en Ronaldo een andere positie dan in de Nederlandse cultuur. In sommige culturen worden dergelijke figuren beschouwd als ware helden. Kinderen uit deze culturen kunnen dus veel gevoeliger zijn voor rolmodellen en helden die uitblinken in bepaalde gebieden. Daar valt wat te winnen voor de leerkracht die voor een dergelijke groep staat. Hij kan namelijk door zijn manier van lesgeven en zijn vaardigheden het respect van de leerlingen verdienen en dan is er de mogelijkheid dat ze meer voor de leerkracht doen, omdat ze naar hem opkijken. Zo kan het helpen om een spectaculaire bewegingsvaardigheid te tonen tijdens de gymles. Of door zelf mee te doen met bepaalde vormen, zoals het stoeien, hardlopen enzovoort. Kijk wel uit met het verslaan van de leerlingen waar iedereen naar kijkt, dit kan namelijk geïnterpreteerd worden als openlijke vernede-

FOTO: HANS DIJKHOFF

Tijdens de verkiezing van de Sportiefste school

ring en dan ga je jouw doel voorbij. Je moet dus van tevoren door leerlingen beter te leren kennen, weten wie het meest gevoelig zijn voor status en positie binnen de groep. Het beste is dus het laten zien wat je kunt aan de leerlingen zonder dat de hele groep ziet dat je de ander verslaat.

Als het aankomt op het lesgeven dan is dat vooral een leerkracht die standvastig, duidelijk, concreet en zeer rechtvaardig is. Zo blijkt uit het onderzoek van Hofstede & Hofstede (2007) dat mensen van een andere cultuur zich sneller bedreigd voelen in onzekere of onbekende situaties. Het is dus van belang om een strakke duidelijke structuur te hebben, waardoor de leerlingen weten waar ze aan toe zijn. Ze moeten dus weten wat er van ze verwacht wordt zodra ze de kleedkamer uit komen, hoe ze zich dienen te gedragen tijdens de uitleg, hoe er wordt omgegaan met meningsverschillen onderling enzovoort.

Regels

De regels probeer ik vaak duidelijk te maken door een puntensysteem, waarbij de leerlingen worden beloond voor het gedrag dat jij, als docent, graag ziet. Dit wordt duidelijk en eerlijk bijgehouden en uiteindelijk kunnen leerlingen na een hoeveelheid behaalde punten een keer een les kiezen of iets dergelijks. Maar enkel het competitie-element is vaak al voldoende. De leerlingen kunnen een grote drang hebben om zich te bewijzen, vooral in activiteiten zoals bewegen. De leerlingen zijn over

het algemeen zwakker in taal en blinken vaak niet uit in de klas (tip: laat zoveel mogelijk zien tijdens de uitleg en praat minder). Sportief gezien blinken deze kinderen vaak wel uit door hun atletische bouw en hun talent. Door middel van sport kunnen ze dus bewijzen dat ze ergens goed in zijn. De emotionele lading is daardoor wat groter. Daarnaast zijn ze ook extra gevoelig voor status binnen de groep.

Status en positie

De kinderen zijn ook zeer gevoelig voor status binnen de groep. Soms hebben ze het beeld dat het zijn van de baas het hoogst haalbare doel is. Deze kinderen zijn bereid om veel te doen om deze positie te verkrijgen, denk hierbij aan fysieke en verbale vechtpartijen. Dit kan zorgen voor wat negativiteit binnen de les, wat soms haast onvermijdelijk is om het gedrag te stoppen. Soms kun je er echter bovenuit stijgen als leerkracht en de behoefte en positie van de leerling gebruiken tijdens je les. Zeker als het een nieuwe groep is, kan dat zorgen voor een vloeiende start en meer invloed voor jou als leerkracht.

Zoals eerder aangegeven spreek ik de leerlingen altijd aan het begin van het schooljaar en in dat gesprek en tijdens het spel dat individueel gespeeld wordt kun je vaak zien welke leerlingen streven naar macht/status/positie binnen de groep. Deze leerlingen krijgen van mij een verantwoordelijkheidsrol die enkel tussen de leerling en mij als docent geldt. De rol is dat ze in een les met meerdere vakken de leiding nemen over een vak en ervoor zorgen dat volgens mijn regels het vak loopt zoals beoogd. Het voordeel hierbij is dat in de behoefte van de leerling wordt voorzien. De klasgenoten kijken op naar deze leerling en zullen vaak ook luisteren naar hem of haar, en... het gaat niet in tegen mijn eigen regels. De kans is groot dat de les dan loopt zoals jij dat wilt, wat de leerlingen ook een veiliger gevoel geeft. Dit is naar mijn mening een positievere benadering. Dan kun je ook meer invloed hebben op de groep, omdat jouw regels worden gehandhaafd. Vervolgens kun je in de loop van de tijd aan de 'baasjes' uitleggen dat het niet altijd draait om het nemen van de leiding of andere lessen die je de kinderen mee wilt geven. Het belangrijkste is dus het creëren van het vertrouwensband in het begin. Uiteindelijk is het belangrijk om bovenal nuchter te blijven. We zijn allemaal mensen en er hoeven geen grote aanpassingen gemaakt te worden. Het zijn vooral de details die het verschil kunnen maken. ◀

De kinderen zijn zeer gevoelig voor **status**

Lesgeven over de grens

Vaak hebben vrienden en familie al eens gevraagd om onze avonturen als Internationale docent op papier te zetten. 'Internationale-docent' zul je je nou afvragen, wat is dat? Heel simpel, een docent die werkt op verschillende plekken van de wereld, op een school gevuld met studenten en docenten van verschillende nationaliteiten en culturele achtergronden.

Door: Joost en Remke Langendonck

Wij, Joost en Remke Langendonck, zijn twee gedreven internationale docenten LO die graag veel van de wereld willen zien. Beiden zijn we grootgebracht door avontuurlijke ouders die ons altijd gestimuleerd hebben om onze passie te volgen. Na de ALO in Groningen en anderhalf jaar reizen en werken rond de wereld belandden we in het noorden van het land waar het avonturenvirus niet geheel tot rust kwam. Na een kleine drie jaar lesgeven werd het tijd om een nieuwe uitdaging op te zoeken en dus het lesgeven te combineren met reizen. We wisten dat zoiets mogelijk zou zijn maar de grote vraag bleef hoe kom je aan zo'n baan?

Hoe kom je eraan?

Vele nachten achter de computer gaf ons uiteindelijk toegang tot een aantal internationale vacatures waarna het solliciteerproces begon. Menig e-mail werd verzonden met weinig response, tot die ene keer. Er werd ons uitgelegd dat de meeste internationale banen via specifieke organisaties geregeld worden. Zo ontdekten we dat er een hele internationale onderwijswereld is met een docentenmarkt, headhunters en wervingsbeurzen. Iets waar wij ons toen niet van bewust waren. Er zijn verschillende speciale organisatiebureaus die bemiddelen tussen internationale scholen en docenten en die banenmarkten over de hele wereld organiseren, zoals www.cois.org en www.searchassociates.com.

Na maanden van voorbereiding voor de juiste papieren, de vertalingen van diploma's, meerdere Engelse aanbevelingen en het schrijven van een 'personal statement' waren we klaar voor onze eerste banenmarkt. Inmiddels waren we ervan overtuigd dat onze kracht in een persoonlijke ontmoeting zou

liggen en een banenmarkt biedt hiervoor een uitgelezen kans. Het bleek een ervaring om nooit te vergeten, die we met een open houding aangingen. Tijdens de introductie werd aan alle nieuwkomers medegedeeld dat het een emotionele achtbaan zou worden, een understatement eersteklas bleek achteraf. Een banenmarkt wordt over drie tot vier dagen gehouden, waar docenten en scholen contact leggen om uiteindelijk een passende match te vinden. Dit betekent interviews met meerdere scholen in kort tijdsbestek en weinig tijd om beslissingen te nemen. Van hotelkamer naar hotelkamer en naar het informatiebord voor vervolginterviews en/of afwijzingen gevolgd door lezingen over het land en de school. Gelukkig vlogen wij met meerdere aanbiedingen op zak naar huis waar we uiteindelijk voor een avontuur in Chili kozen. Na twee jaar Santiago, op de Grange School, volgden vier jaar Singapore, op UWCSEA, en nu zijn we terug in Europa, inmiddels met twee kleine kinderen, dicht(er)bij opa en oma, al zes jaar in Berlijn en werkzaam op BBIS.

Drijfveer

Wat drijft ons om elke zoveel jaar ons hele hebben en houden op te pakken en naar een compleet nieuw land en werkomgeving te gaan? Laat ik starten met te zeggen dat dit niet voor iedereen is weggelegd en dat de redenen en keuzes afhangen van de fase in je leven. Onze eerste baan was gebaseerd op avontuur, de tweede op professionele ontwikkeling en de derde op zowel professionele mogelijkheden als de afstand naar Nederland. Nu met

Joost en Remke

kinderen en vele jaren ervaring in het internationale onderwijs kijken wij met andere ogen naar een nieuwe mogelijkheid en wegen andere factoren, onder andere het onderwijsprogramma voor de kinderen, mee in een toekomstige keuze.

Internationale scholen worden gedragen door ambassades, bedrijven en kapitaalcrachtige families die de hoge schoolgelden kunnen betalen. Hierdoor wordt een school een servicegeoriënteerd bedrijf waar de klant koning is, tot op zekere hoogte, en een zo goed als eersteklas behandeling krijgt. Dit is een competitieve wereld, alleen al in Singapore zijn meer dan 40 internationale scholen, met enorme concurrentie. Hierdoor zijn internationale scholen over het algemeen vooruitstrevend, modern en wordt er over goede faciliteiten beschikt.

Berlijn

Op onze huidige school, www.bbis.de, is vanwege de concurrentie bijvoorbeeld een blauwe in plaats van een rode atletiekbaan aangelegd aangezien dit dezelfde kleur is als de Olympische baan in Berlijn. De kosten voor de aanleg zijn hoger maar de marketingwaarde is van meer belang. Scholen gaan en moeten met de huidige ontwikkelingen mee en het is relatief eenvoudig om veranderingen en vernieuwingen door te voeren. Zo zijn wij drie jaar geleden begonnen met het gebruik van iPods en iPads in onze lessen LO. Na de proefperiode was de directie ook van het belang overtuigd en nu hebben we 20 iPods en twee iPads tot onze beschikking. Deze vrijheid om veranderingen uit te voeren en nieuwe ideeën uit te proberen is voor ons persoonlijk van enorme professionele waarde. Naast de professionele uitdaging biedt een Internationale school ons als docent, en nu als ouder, de kans om met meerdere culturen in contact te komen. Onze dochter zit met kinderen uit o.a. de USA, Duitsland, Zweden, Finland, Verenigde Arabische Emiraten en Koeweit in de klas en neemt van elke cultuur wat mee. Je krijgt meer begrip voor andere nationaliteiten en andere gebruiken en voor ons persoonlijk is deze culturele ontwikkeling ook een reden om in het buitenland te zitten.

Totaalpakket

In Azië hadden we kleine klassen, assistenten voor het opbouwen

Contact:

joostremke@gmail.com

en afbreken van het materiaal, een genereus budget en fantastische mogelijkheden om jezelf te blijven ontwikkelen. Iedere docent had de mogelijkheid om minimaal een keer per jaar naar een buitenlands congres te gaan, soms zelfs vaker. Doordat een internationale school een bedrijf is, zijn er ook meerdere aspecten van onderwijs die meespelen, het draait hier niet alleen om lesgeven maar de Internationale school is echt een community, een gemeenschap. De deuren gaan nooit om drie uur dicht en zijn op zaterdag altijd open. De relatief nieuwe term 'brede school' is in deze wereld al decennia standaard. De studenten kunnen per week kiezen uit tientallen activiteiten die na schooltijd plaatsvinden, veelal gerund door docenten. Alle teams worden door het personeel na schooltijd getraind en in de weekenden gecoached. De school is niet alleen de plaats waar wordt lesgegeven maar ook de plek waar de muzieklessen, de sportclubs, de creatieve ontmoetingen en de toneelopleiding plaatsvinden. Het is als ware een klein dorp waar een nieuwe familie warm in wordt opgenomen en waar alles voorhanden is. 's Avonds zijn er optredens van muziek of toneel, in het weekeinde zijn er sporttoernooien, et cetera. Als ouder kies je voor het totaalpakket, niet alleen voor het onderwijs.

Andere werktijden

Met dat laatste kom je direct op een aspect dat compleet anders is dan in Nederland. De werkuren zijn langer, de verwachtingen hoger maar voor twee workaholics maakt dit niet uit. Op het United World College in Singapore, (www.uwcsea.edu.sg), nog zonder onze kinderen, gaven we elke week één á twee keer 's ochtends om zeven uur fitnessstraining voor het team dat we 's middags na schooltijd coachten. En door de hoeveelheid activiteiten kon het zijn dat de velden pas van 16.30-18.00 uur vrij waren. Ja, dat zijn lange dagen maar dat heeft ons nooit tegengestaan aangezien het type leerlingen daar zo fantastisch was. De studenten hadden veel intrinsieke motivatie waardoor het een genot was om met die leerlingen te werken. En ja soms moet je een vakantie opgeven om een schoolreis te begeleiden maar ook daarin maak je keuzes. Wij kozen voor drie weken Afrika in de zomervakantie, voor een herfstvakantie al zeilend op een driemaster voor de kust van West-Australië en een rondreis door Indonesië in de meivakantie. Elke internationale school heeft zijn eigen bijzonderheden en aantrekkingskracht. Nu met twee kleine kinderen geven we minder makkelijk onze vakanties op. Maar als ze straks oud genoeg zijn om zelf mee te gaan....?

Niet alles is hosanna

Tegenover de professionele uitdaging, de culturele mogelijkheden en je persoonlijke ontwikkeling staan ook wat minder aangename kanten. Je bent ver weg van familie en vrienden en je mist het even bij elkaar op de koffie komen. Gelukkig is er Skype waardoor onze dochters opa en oma elke week virtueel zien en via de computer verhaaltjes worden voorgelezen. Iedereen in het internationale wereldje zit in het zelfde schuitje en mensen zijn heel open en flexibel in het maken van nieuwe vriendschappen. Je krijgt vrienden over de hele wereld. De collega's om je heen worden vaak ook je vrienden en vormen het sociale netwerk waarop je kunt terugvallen als het even tegen zit. Aan de ene kant is dat erg aangenaam, aan de andere kant kan dat ook erg benauwend werken.

Wij hebben het geluk dat we samen deze uitdagingen zijn aangegaan en dat we altijd samen de keuze hebben gemaakt voor het volgende avontuur. Kiezen om weg te gaan is voor ons nooit gebaseerd op slechte ervaringen maar op nieuwe uitdagingen. Er is nog zoveel meer te delen en wij doen dat graag in een volgend artikel. Voor nu, volg ons via ons blog onze website.

Vanuit Berlijn, Tschüs!

Website: www.peteam.weebly.com

Sexy nevenwerkzaamheden

Hoever strekt de invloed van de werkgever op privékwesties van de werknemer. Mag je bijvoorbeeld naast je werk als leerkracht ook als stripper of als naaktmodel werken, of een website met pikante foto's onderhouden?

Door: mr. Sandra Roelofsen

Een naakt poserende en strippende muzikleraar kreeg in ieder geval het fiat van de rechter; de leraar adverteerde op internet met een wervende tekst: *'Atletisch gespierde Adonis stript en poseert naakt (indien gewenst erotisch) voor groepen en individuen'*.

De leraar was al lange tijd werkzaam op de (muziek)school en had in de jaren '90 toestemming voor zijn nevenactiviteiten gekregen van zijn toenmalig directeur.

Inmiddels waren de activiteiten wel enigszins gewijzigd van poseren als naaktmodel voor kunstzinnige doeleinden en minimaal gekleed figureren in advertenties tot de huidige, meer expliciete shows.

De school vindt dat deze nevenwerkzaamheden te ver gaan en gaat over tot ontslag: *'een leraar is immers een rolmodel binnen de sociale context van de tijd. Hij dient zich in zijn gedrag bewust te tonen van kwetsbaarheid van zijn leerlingen, zowel op moreel als op ethisch gebied'*. De leraar vindt zijn gedrag helemaal niet laakbaar; leerlingen zijn heus wel op de hoogte van dergelijke praktijken en schrikken daar echt niet van. Er is geen sprake van porno of misbruik en hij heeft zelfs wel eens een showtje op een kinderdagverblijf gegeven. Geen zorg; dat was voor het vrouwelijk personeel aldaar en zonder dat de kinderen aanwezig waren!

Overigens is hij best bereid om de nevenactiviteiten te staken en heeft hij inmiddels de advertentie van internet verwijderd. Voelt hij dan toch een beetje aan dat deze werkzaamheden gevoelig kunnen liggen?

De rechter oordeelt dat de leraar het strippen wel had moeten melden aan de werkgever maar vindt het niet vermelden niet voldoende om tot ontslag over te gaan. Poseren als naaktmodel en strippen heeft volgens de rechter ook niets met kindermisbruik te maken, de achterliggende vrees van ouders. Hij wordt daar ook niet van verdacht en daar is ook geen enkele aanleiding voor. De rechter koppelt de nevenwerkzaamheden van de leraar aan de hedendaagse tijdgeest en de beelden in de media en muziekwereld. De rechter ziet niet in waarom de morele waarden voor een leraar anders zouden moeten zijn of niet bij deze tijdgeest zouden passen. De rechter ziet met andere woorden niet in waarom nevenwerkzaamheden als stripper of naaktmodel een probleem vormen om als docent naar behoren te kunnen functioneren. Ook weegt mee de rechter mee dat de leraar al 30 jaar verbonden is aan de muziekschool (of de rechter de betreffende foto's ook beoordeeld heeft is niet bekend). Eind van liedje: de muziekschool moet de leraar weer in dienst nemen.

Voordat je nu brood ziet in deze vorm van nevenwerkzaamheden: het is de vraag of rechters in andere omstandigheden, voor gymleraren werkzaam op het voortgezet onderwijs bijvoorbeeld, ook zo zouden oordelen. Heb je plannen: meld je nevenwerkzaamheden in ieder geval aan de werkgever, die kan zijn toestemming onthouden als hij werkzaamheden strijdig vindt met de belangen van de school.

Heb je vragen over deze of andere zaken op rechtspositioneel gebied dan kun je je wenden tot de juridische afdeling van de KVLO, te bereiken per e-mail: juristen@kvlo.nl en op telefoonnummer 030 693 7678. ◀■

Praktijk katern

Nummer

5

Jaargang 101 - 31 mei 2013

Lichamelijke Opvoeding

Plezier in atletiek (2)

Sportspelen - Fundament
voor het ontwerpen van
leerrijke spelsituaties (2)

Spelend Leren Kaatsen
Het succes van de zachte bal

Plezier in atletiek (2)

In het primair onderwijs is het belangrijk dat leerlingen veel en veelzijdig bewegen. Grondvormen van bewegen, zoals lopen, springen en werpen, dragen bij aan een goede motorische ontwikkeling. Als sport biedt atletiek een veelzijdigheid aan bewegen. Denk bijvoorbeeld aan het sprinten, hoogspringen of speerwerpen. In dit deel het vervolg: de lessen 3 en 4.

Door: Dave Suurs

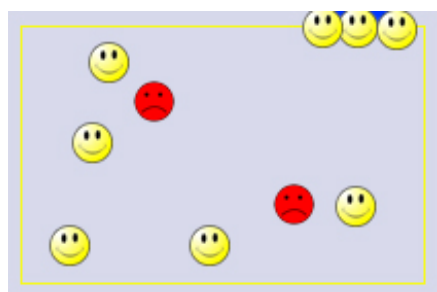
Er is een database waar docenten hun leermiddelen op zetten om te delen met collega's. Voor LO-docenten is dit interessant en bereikbaar via lichamelijkeopvoeding.vakcommunity.nl. Hiervan kun je gratis lid worden. Dit maakt het mogelijk leermiddelen te lezen, te plaatsen en er over te communiceren. De leermiddelen zijn vaak heel praktijkgericht. Voorbeelden hiervan nemen we af en toe op in het praktijkkatern (red).

Les 3: Springen en estafette

Inleiding

1-minuuttikkertje

Er zijn twee tikkers. De overige leerlingen lopen vrij door de zaal. Op het startteken beginnen de tikkers met tikken. Wie getikt is gaat aan de kant staan. Als de vierde leerling aan de kant komt staan mag de eerste weer meedoen. Welk tweetal tikt de meeste leerlingen in één minuut?

1-minuuttikkertje

Didactische aanwijzingen

- Houd rekening met voldoende afstand tussen de muren (binnen de gele lijnen blijven).

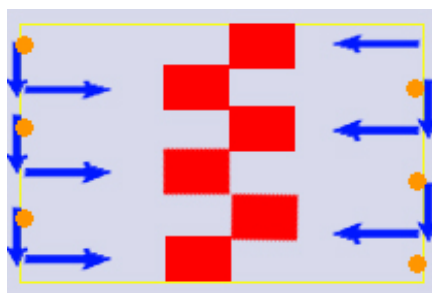
- Voorzie de tikkers van een lintje of een hesje.
- Geef zelf het startteken.
- Laat de leerlingen die getikt zijn, naast je komen staan zodat je overzicht houdt.

Kern

A Springen

1 Middenlijnspringen.

Zes situaties. De leerlingen beginnen bij hun pilon en verkennen het parcours in stroomvorm. Hierbij wordt afgezet met één been voor de middenlijn. Landen op andere been op de mat en daarna doorlopen. Twee ronden.

Middenlijnspringen

2 Parcours nogmaals laten lopen.

Verbeteren van de afzet met het accent op:

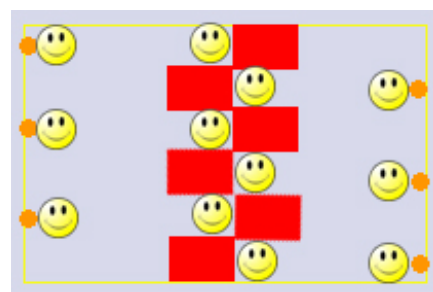
- goede afzetbeen
- spitse knie-inzet, trots springen
- arondersteuning.

3 Synchroonspringen.

De leerlingen vertrekken in zestallen.

Drie leerlingen van de ene kant en drie leerlingen van de andere kant van de zaal. Ze zetten af voor de middenlijn. Ze landen op de mat en lopen door:

- op aangeven van de docent
- op eigen initiatief.

Synchroonspringen

Didactische aanwijzingen

- Leg de matten ongeveer 60 cm. van de middenlijn af.
- Maak gebruik van zes matten en voor iedere mat een groep leerlingen.
- Leerlingen zetten met één been af en landen op het andere been (opzwaaibeen).
- De betere leerling laat je verder voor de lijn afzetten.

B Estafette

Organisatie

De matten van het middenlijnspringen kunnen voor de over- en onderdoorestafette gebruikt worden. De banen zijn minstens 2.20 meter breed. Een teammat wordt

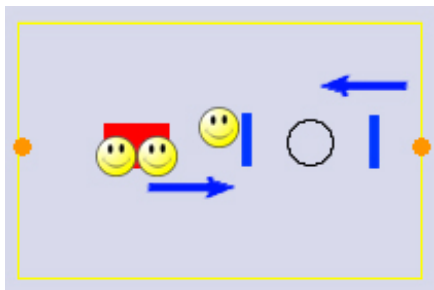
geplaatst aan de zijde van het tweede keerbord. Per baan de volgende materialen: twee keerborden, twee vouwhorden, een tunnel met daaronder een mat en twee turnmatten.

Keerborden

De regels

- De eerste leerling start bij de mat voor een koprol voorover.
- Neemt de eerste horde.
- Gaat onder de tunnel door.
- Neemt de tweede horde.
- Draait om de pilon.
- Herhaalt het parcours in tegenovergestelde richting.
- Na het draaien bij de tweede pilon tikt de eerste loper de schouder van de tweede loper aan. De tweede loper zit inmiddels klaar voor het maken van de koprol.
- De race gaat door totdat alle lopers een ronde hebben gelopen.
- De laatste loper loopt door, na het draaien om de tweede pilon, tot de finishlijn die in het midden van de zaal is.

Estafette

Deze estafettevorm is erg populair voor kinderen jonger dan 11 jaar. Voordat er met

estafette begonnen kan worden, wordt deze estafette enkele keren geoefend.

Daarna als wedstrijd; je kunt de leerlingen twee ronden laten lopen, et cetera.

Didactische aanwijzingen

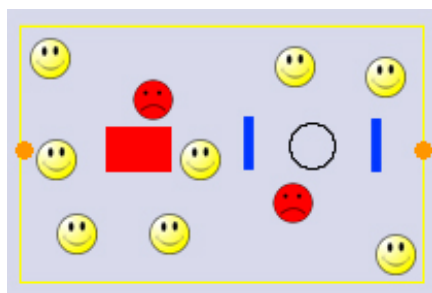
- De leerling die de rol voorover maakt, zit in hurkzit klaar met de handen op de grond.
- Voor minder geoefende leerlingen is een zijwaartse rol toegestaan.
- Teamleden niet voor de tweede pilon plaats laten nemen.

Afsluiting

Tikspel

Tikspel rondom het materiaal van de over/onderdoorestafette met twee tikkers. De twee tikkers en de lopers mogen nergens op komen én nergens overheen springen.

- Als je getikt bent, ben je af en ga je aan de zijkant op de bank zitten.
- Als de tikker op of over het materiaal komt, zijn alle getikte leerlingen weer vrij.
- De tikkers kunnen door het materiaal de leerlingen insluiten.
- De tikbeurt duurt één minuut en drie tot vijf tikbeurten.
- De docent telt na afloop van een tikbeurt hoeveel leerlingen er getikt zijn.

Tikspel

Welk tweetal tikt de meeste leerlingen?

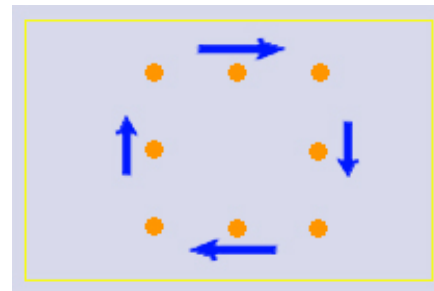
Les 4 Balwerpen en estafette

Inleiding

In de zaal staan een aantal pilonnen opgesteld. De leerlingen staan vrij in de zaal. De

opdracht is om al lopend een aantal figuren te lopen:

- zigzagbewegingen
- cirkels, bochten
- figuren, cijfers, letters of je naam
- de stad waar je woont.

Figuren lopen

Kern

A Balwerpen

Als voorbereiding op het werpen in de atletiek zijn er vele uitdagende bovenhandse strekwerpen. Om de goede uitgangshouding te leren en het materiaal veel snelheid mee te geven, volgen hieronder enkele oefenvormen.

Organisatie

Er wordt in de lengte van de zaal gewerkt met rijen naast elkaar. Er wordt via een stuit over en weer geworpen. Belangrijk is dat er onderling voldoende ruimte is, vanwege de veiligheid. Nadat de leerling heeft geworpen sluit hij achter zijn rij aan. Vlot werpen en doorschuiven.

- 1 Inwerpen vanuit stand met twee voeten naast elkaar. Een bal van 1 kilo of een basketbal wordt met twee handen vanuit de nek geworpen.
- 2 Idem, maar de worp met één pas maken. De rechtshandige stapt met links uit.
- 3 Inworp vanuit drie pas aanloop als een verre voetbalworp.
- 4 Wedstrijd
Er wordt een elastisch snoer op twee en halve meter hoogte opgehangen in het midden van de zaal.

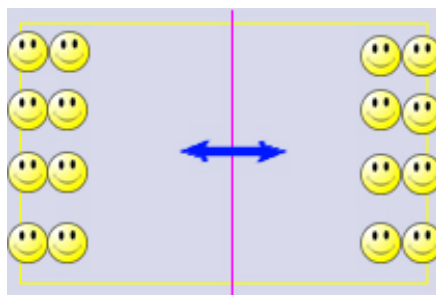
Er zijn vier groepen. De leerlingen tegenover elkaar zijn één team. Alle leerlingen werpen tweehandig vanuit driepas aanloop de bal over het koord. Indien de bal over het koord gaat, heeft het team één punt. Elk groepslid heeft vijf beurten. Bij driepasaanloop wordt

>>

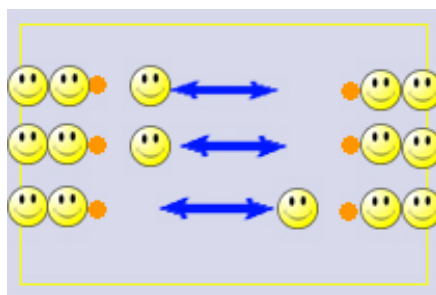
Contact:

d.suurs@baudartius.nl

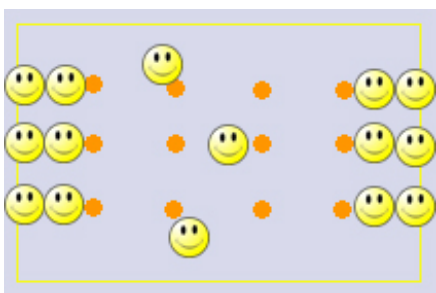
er in de lengte van de zaal geworpen. Welk team scoort de meeste punten?

Balwerpen

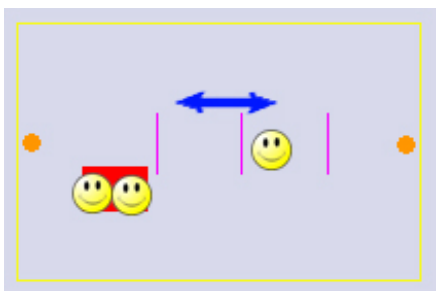

B Estafette

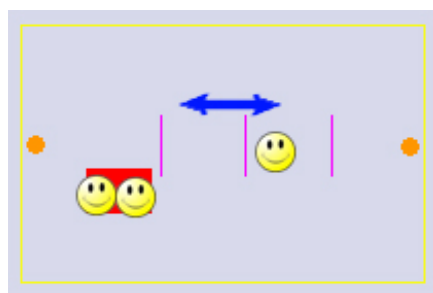
Pendelestafette

- 1 Pendelestafette
Van elk groepje staat een aantal lopers tegenover elkaar op een bepaalde afstand. Nummer 1 loopt naar de overkant en tikt nummer 2 aan, et cetera. De leerlingen gaan door tot iedereen weer op zijn plaats is (dus ieder loopt twee keer).
- 2 Idem, maar overgeven van een gummi tennising.

Slalomsprint

- 3 Slalomsprint
Organisatie is hetzelfde als de pendelestafette, alleen staan er vijf pilonnen in het veld. Deze zijn zo geplaatst dat er slalom gelopen moet worden. Eerst oefenen dan wedstrijd.
- 4 Horde-estafette
In de baan worden vier lage vouwhorden gezet. Onderlinge afstand is vijf tot zes meter.
 - De eerste leerling loopt over de horden en tikt aan de overkant de volgende leerling aan, et cetera. Iedere leerling loopt vier keer.
 - Idem, maar nu een wedstrijd. Ieder loopt twee keer. Wisselen vanuit stilstand en door het aantikken op de hand.

Horden-estafette

Afsluiting

Horde-estafette

De start-finishlijn is op vier meter van de tweede pilon. Alle nummers één starten en springen over de horden heen, draaien om de eerste pilon, sprinten naar de tweede pilon, draaien daar omheen en tikken de volgende leerling aan. De wachtende leerlingen zitten op een mat. Eerst oefenen; als het wisselen en de route voor ieder duidelijk is, wordt tot de hordewedstrijd overgegaan. Wedstrijd: iedere leerling loopt twee keer.

Didactische aanwijzingen

- Wanneer bij pendelestafette aan de ene kant van de zaal een leerling meer staat dan aan de andere kant van de zaal, beginnen aan de zijde waar de meeste leerlingen staan.
- Bij oneven aantal leerlingen, een leerling dubbel laten lopen.
- Zorg voor voldoende uitloop bij start, finish en keerpunten.

Les 5: Meersprong en sprongtest

Inleiding

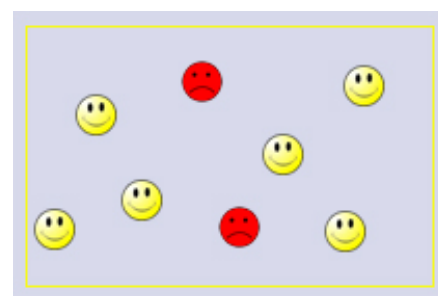
Boktikkertje

Er zijn twee tikkers. De leerlingen staan vrij in de zaal. De tikkers proberen

zoveel mogelijk leerlingen te tikken in één minuut. Als een leerling is getikt gaat deze bok staan. De leerling mag weer meedoen als een medeleerling over de rug van de getikte gesprongen heeft.

Didactische aanwijzingen

- Geef de tikkers een lintje.
- De leerlingen blijven tussen de gele lijnen.
- Bok staan met de ellebogen gesteund op de knieën, afwisselen met andere manieren van bevrijden (door benen kruipen, op de rug klimmen et cetera).

Boktikkertje

Kern

Meersprongen

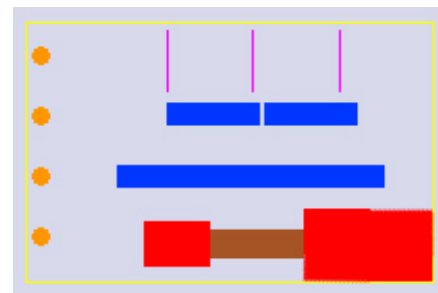
Er zijn vier banen uitgezet.

Baan 1: vier lage vouwhorden, onderlinge afstand drie meter.

Baan 2: twee frequentiematten aan elkaar.

Baan 3: langemat en de meersprongmat.

Baan 4: één turnmat, één kastdeel, twee kastdelen en een dikke valmat met daar kleine matten omheen.

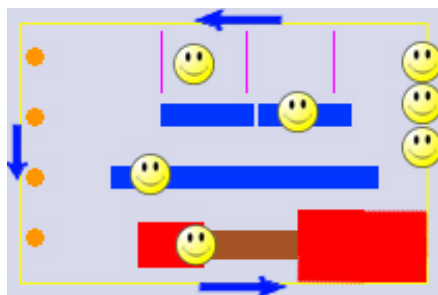

Meersprongen

- 1 De docent legt baan voor baan uit en geeft aanwijzingen. Leerlingen lopen buitenom langs, om opstoppen te voorkomen. Baan één: De leerlingen lopen met twee passen tussen de horden. Baan twee: tweebeug kaatssprongen zonder tussenvaar.

Baan drie: in zo weinig mogelijk sprongen over de mat springen. Baan vier: na een korte aanloop loop-sprongen maken. Eerste afzet van de turnmat, tweede afzet lage kastdeel, derde afzet van de tweedelige kast en afspringen af op de dikke mat.

- 2 Wanneer de docent baan voor baan heeft uitgelegd, worden de banen achter elkaar genomen. Alleen baan twee wordt gewijzigd door met één pas de frequentiematten te nemen. Drie rondgangen.
- 3 De klas wordt opgesplitst in twee groepen, groep A en groep B. Groep A loopt het parcours zo vaak mogelijk en groep B wordt opgesplitst in 3 subgroepjes, B1, B2 en B3. Ieder subgroepje loopt drie ronden buiten de gele lijnen. B1 begint, wanneer de laatste leerling van B1 binnen is mag B2 starten, gevolgd door B3. Hoeveel ronden loopt groep A in de tijd dat groep B buiten de lijnen loopt? Daarna wisselen groep A en B van rol.

Meersprongen parcours

Didactische aanwijzingen

- Let op voldoende ruimte voor de muur.
- Armondersteuning en knie-inzet.

Test en wedstrijd meersprongen

In de zaal worden de meersprongmatten en de lange mat gelegd.

- 1 Ieder groepje oefent de stap-stap-sprong drie keer. Je voet staat achter de lijn en je begint vanuit stilstand.
- 2 Test: iedere leerling springt twee keer en de docent noteert dit.
- 3 Groepswedstrijd: iedere leerling springt drie keer.
- 4 De hoogste score per groepslid telt en worden bij elkaar opgeteld. Welke groep behaalt de hoogste score? Revanche!

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Goed de benen naar voren

Didactische aanwijzingen

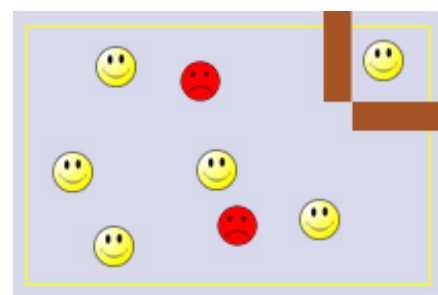
- Zorg ervoor dat de voeten achter de lijn staan.
- Armondersteuning en knie-inzet.
- Leg de matten zo neer dat je overzicht bewaart.

Afsluiting

Hokbal

Er zijn twee of drie tikkers met een lintje. Wanneer je getikt bent ga je in het hok staan. Een leerling in het hok is weer vrij als hij met een ongetikte leerling overgooit (heen en terug), zónder dat de bal op de grond valt. Drie foam-

ballen in het hok, dit is afhankelijk van het evenwicht tussen lopers en tikkers (die moeten ook kunnen winnen) meer ballen in het spel.

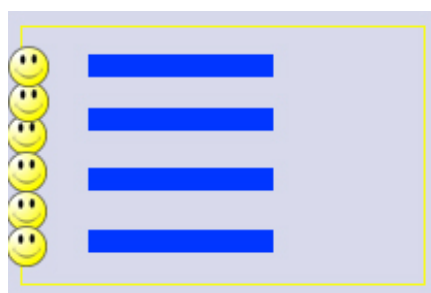

Hokbal

Didactische aanwijzingen

Bij grote klassen, twee hokken en meerdere tikkers.

Dit artikel is gebaseerd op www.leermiddel.digischool.nl

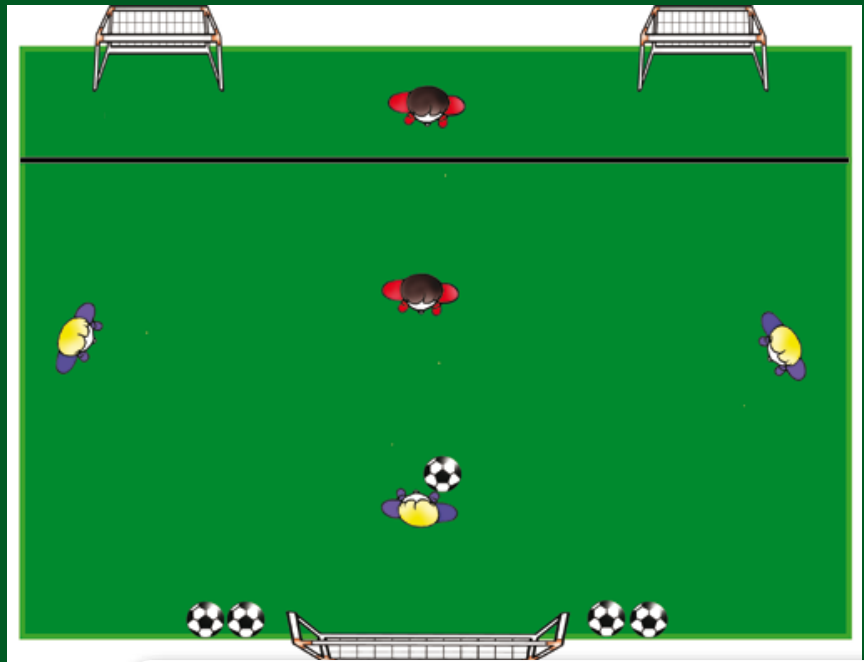
Wedstrijd meersprongen

26 apr. 2013

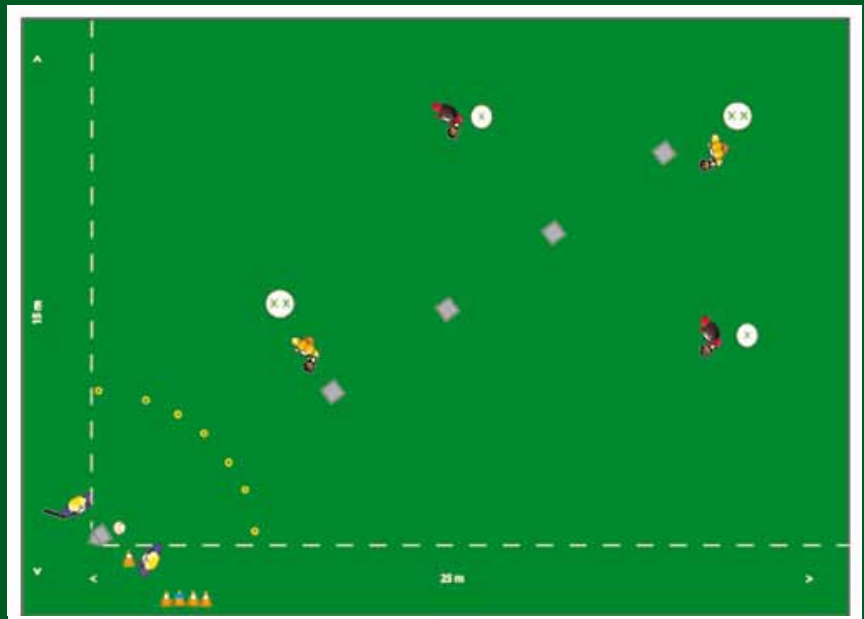
de aansluiting worden bekeken vanuit de lesorganisatie, het spelniveau of het beleevingsperspectief van de leerling. Een goede vervolgvraag is wat ons betreft: In welke spelvorm komt de leerling het beste tot zijn recht? Hoe is de spelsituatie gearrangeerd, waardoor leerlingen leeraspecten als strategische kennis, beslissingen nemen en techniek succesvol kunnen toepassen? Voor de systematische beantwoording van deze vragen krijgen studenten van de opleiding LO (Calo, Hogeschool Windesheim) in hun methodiek spellessen een kijkkader voorgelegd wat steun biedt bij het analyseren van sportspelsituaties (zie figuur 1).

Dit observatiemodel gaat uit van een spelbalans (ook wel de machtsbalans genoemd) en is vooral bedoeld voor sportspelen die vallen onder doelspelen ('invasiongames' of passeren en onderscheppen). De opdracht voor de beginnende lesgever is om een spelvorm te ontwerpen waarin de moeilijkheidsgraad tussen verdedigen en aanvallen zo is afgestemd dat er een balans ontstaat tussen het aantal geslaagde verdedigende acties en het aantal aanvallende acties. Speciaal in die balans komen leerlingen in beide rollen speelmogelijkheden tegen waarin ze 'spelkennis' (zoals strategie/tactiek) en daaruit voortvloeiende technische bekwaamheden of wensen opdoen.

De volgende casus van een voetbalpartij 7 tegen 7, gespeeld in een brugklas, maakt dit principe helder: Het spel verliep meestal zo chaotisch dat geen van beide partijen via bewust samenspel tot een doelpoging kwam. Na twintig minuten spelen zijn er slechts vier doelpunten gemaakt. Ondanks dat er een spannend spelverloop ontstond, is het de vraag of leerlingen ook werkelijk iets geleerd hebben. Een aangepaste voetbalsituatie (bijvoorbeeld aanvallen in één richting, met drie aanvallers tegen één verdediger en één keeper; zie figuur 2) kan de kans voor alle deelnemers eerder vergroten, om zo meer betrokken te raken in alle fasen die het spel in zich heeft. Deze aangepaste vorm heeft dezelfde kenmerken van voetbal

Figuur 2. Betrokken raken in alle fasen van het spel bij een aangepaste voetbalsituatie 3 tegen 1 met één keeper

Figuur 3. Taak en vorm van de spelactiviteit 'hit en run'

7 tegen 7, maar opent leerkansen in meer betekenisvolle leermomenten per lessituatie.

Betekenisvolle spelsituaties kiezen

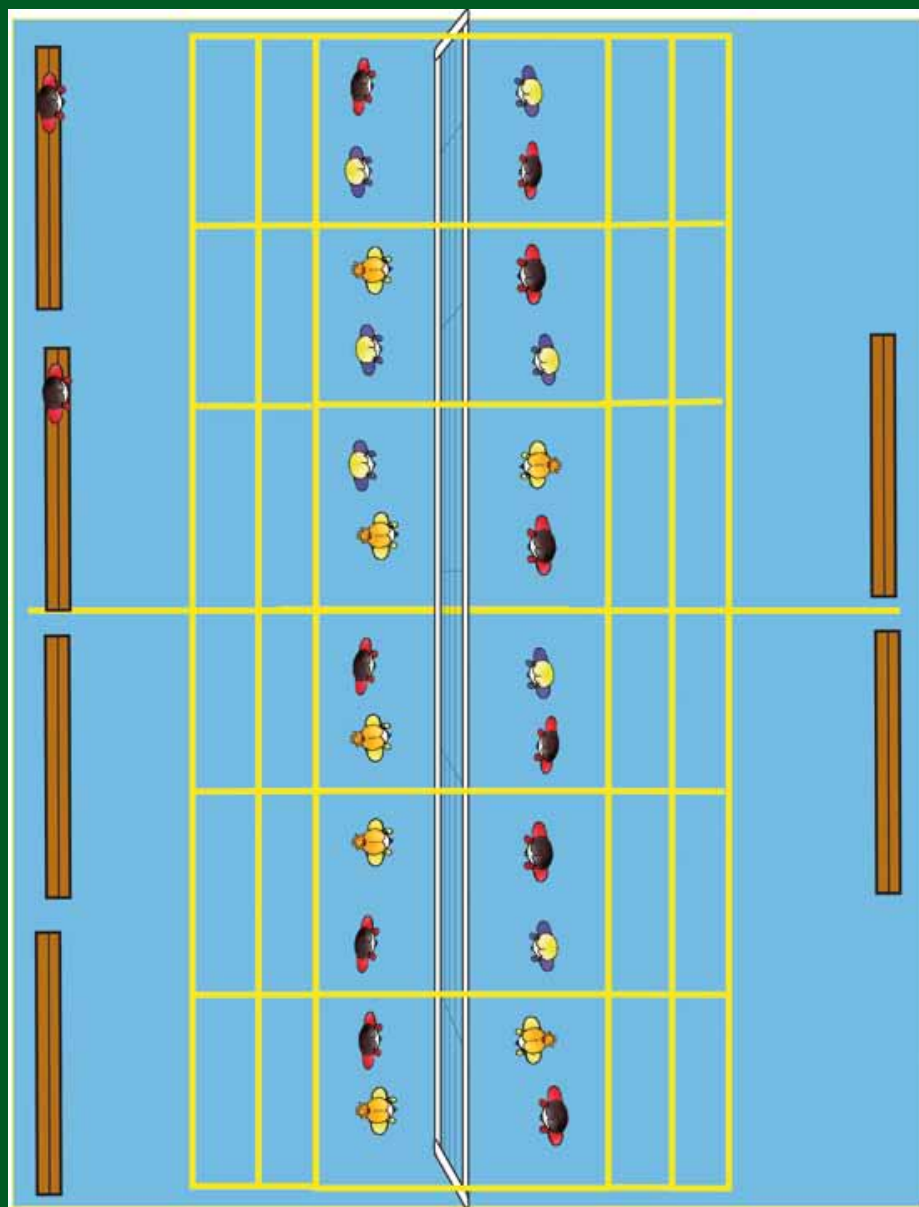
Het is de verantwoordelijkheid en de algemeen didactische bekwaamheid van de docent om een spelsituatie goed 'weg te zetten'. Daarmee krijgt de leerling inzicht in de taak en de vorm van de spelcontext. Dit is

belangrijk om tot succesvol leren te komen. Veel spellessen worden echter gekenmerkt door momenten waarin leerlingen vaak te vroeg al in complexe leersituaties moeten deelnemen. Vooral ook doordat regelmatig een hoop regels in de spelactiviteit worden gestopt, die in eerste instantie helemaal niet logisch zijn voor leerlingen. Een duidelijke afbakening van het spel met behulp van eenvoudige aangepaste regels is daarom meestal

>>

Contact:

jh.koekoek@windesheim.nl

Figuur 4. Differentiatie in veldgrootte zorgt voor een voortdurend spanningsveld bij volleybal 2 tegen 2

noodzakelijk. Hiermee wordt geprobeerd om de spelactiviteit in eerste instantie in de hoofdbetekenis van het spel tot zijn recht te laten komen (dit is wat in de belangrijkste kern van de spelactiviteit te leren valt). Vervolgens bepaalt de docent welke regels hiervoor relevant zijn om te gebruiken.

Het aangepaste softbalspel 'hit en run' (figuur 3) is een goed voorbeeld waarin de docent de taak en de vorm van het spel kan beïnvloeden. Zo kan tijdens het leren halen van een van de honken worden gespeeld met een puntentelling, waardoor leerlingen

zelf leren om een afstand te kiezen die past bij hun niveau. De leerling kiest vooraf welk honk (1, 2, 3 of 4) hij wil halen. Het eerste honk levert de meeste punten op. Daarnaast kan het spel worden gespeeld met of zonder foutslag (dus net zo lang slaan tot de bal wordt weggeslagen), waardoor de prestatiedruk op het raken van de bal meer of minder wordt. Bovendien wordt er gespeeld met drie teams (in tweetallen) en moeten leerlingen zicht krijgen op het roulatiesysteem, de puntentelling en de belangen van de verschillende teams in het spel (bijvoorbeeld bij het innemen van een

goede veldpositie). Leerlingen kunnen in dit spel, in tegenstelling tot veel complexere softbalsituaties, redelijk op hun eigen niveau en op een betekenisvolle manier deelnemen. De eenvoudige structuur van het spel en de simpele regels bieden (mede door de kleine aantallen) veel overzicht en daarmee worden luktansen vergroot.

Herkenning van het spelprobleem

In het Nederlandse bewegingsonderwijs is spelbegrip een belangrijk item. Al enkele decennia wordt in Nederland parallel aan de TGfU-ontwikkeling door opleiders van de Calo nagedacht over wat spelbegrip precies betekent. Vergelijkbaar met de ideeën van de Engelse grondleggers en opleiders Bunker en Thorpe, ontstond een indeling van activiteiten in categorieën/gebieden met overeenkomstige spelkenmerken. Deze clusters van activiteiten kregen ook de naam die betrekking had op het overeenkomstige spelprobleem (mikken, jongleren, inblijven en uitmaken, passeren en onderscheppen en over en weer inplaatsen). Het TGfU-model gebruikt deze clustering anders, namelijk op basis van het vormkenmerk (zoals 'nett- and wall games' of 'invasion games').

De beschrijving van het spelprobleem kan worden gezien als de kern van het spelbegrip en wordt specifiek gemaakt door de gekozen vorm. Volleybal heeft bijvoorbeeld als kernprobleem: 'Het plaatsen van de bal in het veld van de tegenstander, terwijl de ander dit probeert te voorkomen en zelfs het omgekeerde wil bereiken'. Deze beschrijving is dan ook tevens het spelbegrip en het uitgangspunt voor een leerling om een partijspel volleybal te kunnen leren spelen. Door te kiezen voor een dergelijk globaal uitgangspunt blijft in de vorm van de spelsituatie veel vrijheid over om de situatie zo in te richten dat deze kern ook daadwerkelijk tot uiting komt in het spelgedrag van leerlingen. Leerlingen spelen bijvoorbeeld volleybal in een 2 tegen 2 situatie (zie figuur 4). De veldafmetingen in het spel worden zo gekozen dat het spannend wordt of leerlingen de bal

Mooi spel!

nog net wel of net niet weer terug kunnen spelen. Daarnaast biedt de nethoogte leerlingen veel of weinig tijd om goed onder de bal te komen. Bij een relatief smal veld met een hoog net worden leerlingen eerder uitgedaagd om de bal bovenhands te spelen. Bij een tegenstander die vrij gemakkelijk alle ballen terugspeelt kan het veld (door middel van een regeling) tijdelijk worden verlengd met vastgelegde lijnen. Zo krijgen leerlingen een 'eigen' veldgrootte, waardoor het spanningsveld met tegenspelers in evenwicht blijft en daarmee blijft het leren spelen aantrekkelijk.

Het risico van een globale duiding en inzet van het spelprobleem, en daarmee het arse-

naal aan mogelijke aanpassingen en differentiaties, is dat de spelsituatie in zijn spelbegrip te ver af staat van de context die leerlingen met sportspelen voor ogen hebben. Het is dan ook belangrijk om in de spelsituatie de hoofdbetekenis samen te brengen met het sportculturele vergezicht en daarmee de specifieke aantrekkelijke aspecten van een sport. Basketbal moet dus wel voor leerlingen herkenbaar zijn als een potje basketbal, zoals ze het ook op televisie zien of zelf op straat spelen. Een aangepaste spelactiviteit die de hoofdbetekenis kan oproepen krijgt op die manier een goed vervolg, mits er wordt aangesloten bij het spelniveau van de leerling. In het volgende deel gaan we het onder andere hebben over speltactiek.

De figuren zijn ontleend aan Koekoek, J.H. Dokman, I. & Walinga, G.W. (2011). Sportspelen. Den Haag: BOOM|Lemma

Jeroen Koekoek is verbonden als speldocent aan Hogeschool Windesheim (domein Bewegen en Educatie; Calo).

Wytse Walinga is verbonden als speldocent aan Hogeschool Windesheim (domein Bewegen en Educatie; Calo).

Ivo Dokman is docent en eigenaar van L&Ving. Alle drie zijn tevens auteurs van het boek Sportspelen (2011). ◀

Spelend Leren Kaatsen

Het succes van de zachte bal

Ik zie je denken; 'lees ik dat nu goed? Kaatsen? Wat moeten wij nu met kaatsen? Dat is toch een Fries spel dat met zo'n kleine harde bal wordt gespeeld?' Niets is minder waar! In een serie van drie artikelen willen wij laten zien op welke manier het kaatsen en One Wall Handball (een internationale vorm van kaatsen) op een attractieve en eenvoudige manier kan worden toegepast in de lessen Bewegen en Sport. Dit eerste artikel gaat over het lespakket 'Spelend Leren Kaatsen'.

Door: Hille Saaktra en Tjalling van den Berg

Keats Tennis

ORGANISATIE

- Rechthoekig veld van 3 m. x 9 m.

AANTAL SPELERS

- 2 (1 tegen 1)

MATERIAAL

- Belijning (zie afmeting veld)
- 4 pylonen (iedere hoek en middenlijn)
- 1 luchtbal
- Bank

OPDRACHT

- De bal wordt onderhands vanuit het ene vak over de bank naar het andere vak geserveerd.
- De ander moet proberen de bal over de bank te retourneren en tweemaal te laten stuiten in het vak van de tegenstander.

TIPS VOOR DE TRAINER

LOOPT 'T?

- I.p.v. een luchtbal kan ook een muurkaatsbal of gewone kaatsbal worden gebruikt.

LUKT 'T BIJNA?

- I.p.v. onderhands serveren, onderhands werpen als service.
- Verhoog het maximale aantal stuiten
- Er mag dichtbij de bank worden geserveerd.

REGELS

- De service dient op schouderhoogte aan te komen.
- Er wordt vanuit het midden van het vak geserveerd.
- Buiten en op de lijnen is uit.
- De bal mag maximaal 1 maal stuiten.
- Er wordt geteld via 1, 2, 3 etc. waarbij 12 punten uit is.

LUKT 'T GOED?

- Laat de spelers vanaf de achterlijn serveren.
- Alleen zonder stuit slaan

LEEFT 'T?

- Wanneer de spelers het spel goed onder de knie hebben kan er ook 2 tegen 2 worden gespeeld.

Spelend leren Kaatsen | KNKB | www.knkb.nl

5

Keats Cricket

ORGANISATIE

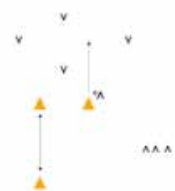
- Een klein stukje veld

AANTAL SPELERS

- 8 (4 tegen 4)

MATERIAAL

- 3 pylonen (zie tekening)
- 1 luchtbal

OPDRACHT

- De bal wordt onderhands het vrije veld in geserveerd en vervolgens gaat de speler heen-en-weer lopen tussen de pylonen.
- Het andere team moet proberen de bal te vangen en terug te brengen naar de pylon om te "branden".

TIPS VOOR DE TRAINER

LOOPT 'T?

- I.p.v. een luchtbal kan ook een muurkaatsbal of gewone kaatsbal worden gebruikt.

LUKT 'T BIJNA?

- I.p.v. onderhands serveren, onderhands werpen als service.
- Verklein de afstand tussen de pylonen.

REGELS

- De afstand tussen de pylonen is 6 m.
- De pylon moet aangeraakt worden om het punt te krijgen.

LUKT 'T GOED?

- Laat de spelers de bal bovenhands weg slaan, eventueel m.b.v. een aangooier.
- Vergroot de afstand tussen de pylonen.

LEEFT 'T?

- I.p.v. 1 loper, 2 lopers. In 1 slagbeurt kunnen er dan tweemaal zoveel punten worden gescoord.

Spelend leren Kaatsen | KNKB | www.knkb.nl

6

Lesvoorbeelden

Samenwerking

Het lespakket 'Spelend Leren Kaatsen' is het resultaat van een zeer succesvolle samenwerking tussen het Cios Heerenveen en de Koninklijke Nederlandse Kaats Bond (KNKB). Deze samenwerking, die eind 2009 is gestart, houdt in dat beide organisaties samen optrekken in het opzetten van kaatsactiviteiten in het onderwijs, ook wel schoolkaatsprojecten genoemd. In praktische zin betekent dit dat het Cios de opleiding tot Kaatstrainer in haar curriculum heeft opgenomen. Onderdeel van deze opleiding is het organiseren van een schoolkaatsproject voor de KNKB. Deze projecten, die de KNKB al sinds begin jaren '90 organiseert, houden in dat kinderen vier kaatslessen op school krijgen en vier lessen bij de plaatselijke vereniging. Dat dit concept succesvol is

blijkt wel uit de getallen. Sinds de start van de samenwerking zijn er zo'n 50 nieuwe kaatstrainers via het Cios opgeleid en nemen er jaarlijks zo'n 70 scholen deel aan de schoolkaatsprojecten.

Om het succes van de schoolkaatsprojecten verder uit te kunnen breiden is er

begin 2012 gestart met het ontwikkelen van een lespakket voor de scholen. Het doel van dit pakket is simpel: de drempel van het kaatsen spelen verder verlagen.

Het lespakket

Het door het Cios en de KNKB ontwikkelde lespakket bestaat uit een dvd, een

>>

Contact:

h.saakstra@gmail.com
tjalling.berg@wxs.nl

Fly Keatsen

ORGANISATIE

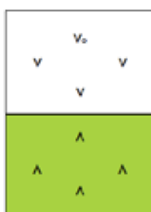
- Rechthoekig veld van 9 m. x 18 m. (volleybalveld)

AANTAL SPELERS

- 8 (2 teams van 4)

MATERIAAL

- Belijning (zie afmeting veld)
- 6 pylonen (iedere hoek en middenlijn)
- 1 luchtbal

OPDRACHT

- De bal wordt onderhands vanaf de ene helft naar de andere helft geserveerd.
- Het andere team moet proberen de bal te retourneren en tweemaal te laten stuiten op de helft van de tegenstander.

TIPS VOOR DE TRAINER

LOOPT 'T?

- Meer dan 4 spelers per team? Werk dan met wissels die indraaien bij de service.
- I.p.v. een luchtbal kan ook een muurkaatsbal of schuimbal worden gebruikt
- Spelduur te lang/te kort? Pas de set score aan.

LUKT 'T BIJNA?

- I.p.v. onderhands serveren, onderhands werpen als service.
- Verhoog het maximale aantal stuiten

REGELS

- De service dient op schouderhoogte aan te komen
- Buiten en op de lijnen is uit.
- De bal mag maximaal 1 maal stuiten.
- Er wordt geteld via 1, 2, 3 etc. waarbij 12 punten uit is.
- Een speler mag maximaal driemaal serveren, daarna wordt er doorgedraaid.
- De bal mag ook op eigen helft stuiten.

LUKT 'T GOED?

- Laat spelers bovenhandsserveren
- Spelers mogen de bal ook op de helft van de tegenstander keren
- Laat spelers alleen hun "chocolade" hand gebruiken

LEEFT 'T?

- Doordraaien wanneer de bal over het de keerlijn wordt gespeeld.

Spelend leren Kaatsen | KNKB | www.knkb.nl

7

spelen. Deze spelen vragen wat meer kaats-technische vaardigheden en zijn daardoor zeer geschikt voor de oudere jeugd.

Iedere spelvorm staat inclusief organisatietekening uitgewerkt op een A4 en geeft tips om het spel makkelijker of moeilijker te maken. De spelen stellen weinig eisen aan de accommodatie, zo is een Zweedse bank en een zachte bal al voldoende om het spel 'Keats Tennis' te spelen. Dit spel kan worden uitgebreid naar het teamspel 'Fly Keatsen' in de zaal op een volleybalveld. Op het veld buiten kan Keats Cricket worden gespeeld. Omdat veel spelen zowel binnen als buiten worden gespeeld bieden ze de lesgever legio toepassingsmogelijkheden.

One Wall Handball

Naast de Friese spelvariant is er nog een kaatsvariant, het eerder genoemde One Wall Handball. Het One Wall Handball is een kaatsvariant die voornamelijk in de Verenigde Staten wordt gespeeld. Dit spel, waarbij slechts een bal en muur nodig zijn, kan worden gekenmerkt als snel, laagdrempelig en 'urban'. In de volgende twee artikelen zullen we verder ingaan op dit spel en uitleggen hoe dit toe te passen in het onderwijs.

Interesse?

Mocht je belangstelling hebben voor 'Spelend leren Kaatsen' dan kun je contact opnemen met:

Ellen Seerden
e.seerden@knkb.nl
 0513 - 672240

Hille Saakstra is docent S&B op het OSG Piter Jelles en Talentcoach van de Friesland Bank Kaatsacademie. Hij heeft samen met een projectgroep het lespakket ontwikkeld. Zijn specialiteit is talentontwikkeling. Tjalling van den Berg is docent op de Internationale Turnacademie van het Cios Heerenveen, Bondscoach van de KNKB en ECO Coach van Adelinde Cornelisse en bij SC Heerenveen. ◀■

lesmap en een set kaatsballen. Juist de keuze voor het type kaatsbal maakt dat dit lespakket succesvol is. Het kaatsen staat vooral bekend om de harde leren bal die gebruikt wordt bij het traditionele Friese spel. Het is vooral de beginnende kaatser die deze bal als zeer onplezierig ervaart. Daarom is er in het lespakket gekozen voor een zachte (gele) bal die ook groter is dan de leren bal.

De lesmap in het lespakket bevat twaalf kaatsspelvormen en is zo geschreven dat het voor de docent eenvoudig is deze toe te passen in zijn lessen. De spelvormen

zijn opgebouwd uit drie series spelen. De eerste serie van vijf spelen, te herkennen aan de groene opmaak, zijn de eenvoudige spelen. Deze spelen zijn voor een ieder te spelen en vragen weinig tot geen kaatstechnische vaardigheden. De tweede serie van drie spelen, te herkennen aan de oranje opmaak, zijn de muurspelen. In de kaatswereld wordt deze spelvariant ook wel One Wall Handball genoemd. Hoe deze spelvariant werkt en uitstekend te gebruiken is in het onderwijs wordt in de volgende twee artikelen beschreven. De laatste serie van vier spelen, te herkennen aan de rode opmaak, zijn de moeilijker

Same same but different

As they walk through the hallway after a holiday, one student says to the other: “pff, I am still suffering from my jetleg.....” - welcome to teaching at an international school.

Het is bijna drie jaar geleden dat wij zijn vertrokken uit Nederland en op de ‘New International School of Bangkok (NIST)’ zijn gaan lesgeven. Suzanne geeft bewegingsonderwijs en Sportscience en Erik geeft bewegingsonderwijs en economie. Beiden geven les aan leerlingen van de middelbare school.

Door: Suzanne van de Venne en Erik Böhm

NIST is een middelgrote school met 1400 leerlingen die onderwijs biedt voor kinderen van vier tot achttien jaar oud. Het is een enorm levendige school waar veel initiatieven plaatsvinden. De docenten zijn over het algemeen erg gepassioneerd over hun (eigen) vak. Daarnaast is de school meer dan een school. Het is een goed geolied bedrijf. Voorzieningen worden in de uren dat er geen onderwijs plaatsvindt verhuurd. In de zomervakantie staat de school niet leeg maar is er een (optionele) summer-school. Er is een cateringbedrijf dat iedere dag diverse soorten lunch serveert. Aziatisch, westers, vegetarisch, een salade bar, teveel om op te noemen. Met zoveel activiteit zijn medewerkers als de bewaking, de tuinders, de schoonmakers en het kantinepersoneel onmisbaar. Na drie jaar kennen we een heel aantal mensen op school maar zeker niet iedereen.

Units en concepten

De afgelopen drie jaar zijn enorm leerzaam voor ons geweest. Allereerst hebben we leren werken in een ander curriculum dan waar we in Nederland aan gewend zijn. De units, die doorgaans een aantal weken duren, plannen we in zogeheten concep-

Suzanne en Erik

ten. Een concept is een abstracte term die gedurende de unit invulling krijgt. Concepten als ‘ruimte’ of ‘systemen’ worden bijvoorbeeld gebruikt in een lessenserie basketbal waar je het over positiespel hebt. Echter, het concept ‘ruimte’ kan ook van toepassing zijn in een dansunit. Op basis van het gekozen concept, kiezen we concretere lesdoelen. Naast het weer – ja, het is serieus warm op het kunstgrasveld en een grote zonnehoed is geen overbodige luxe- waar we aan moesten wennen, is het vooral de Thaise cultuur die nieuw voor ons was. De diversiteit van leerlingen met verschillende achtergronden, allen in een klas.

»

Contact:

suzannevdvenne@hotmail.com

FOTO: ERIK BÖHN

Klimmen in Bangkok

Veel nationaliteiten

Er zijn meer dan 100 internationale scholen in Bangkok en de ene is duidelijk meer internationaal dan de ander, gebaseerd op het de diversiteit van leerlingen op de school. Vele Thaise families willen hun kinderen op de internationale school doen omdat ze vinden dat hun kind daardoor een beter of breder toekomstperspectief heeft. De groep Thaise kinderen is dus redelijk groot, circa 30% van de populatie leerlingen. Een groot deel van deze leerlingen heeft een moeder (of vader) uit Thailand en een vader (of moeder) uit een ander land. Deze kinderen komen thuis dus in aanraking met twee culturen.

Met de leerlingen in Year 8 (tweede klas VO) spreken we over 'cross culture students'. Als we ze vragen wat ze denken dat dat betekent, beseffen de meesten niet dat het over hen gaat. Cross culture students zijn leerlingen die met meerdere culturen in aanraking komen en daardoor meerdere waarden en normen leren kennen. De meeste leerlingen spreken meer dan twee talen en vaak is Engels niet de moedertaal of de taal die ze thuis spreken. Anushri spreekt thuis Hindi met haar ouders maar Thais op straat en Engels op school. Shivang is geboren in Japan maar heeft een Indiaase moeder en een Amerikaanse vader.

De meeste leerlingen spreken twee talen

Hij woont sinds drie jaar in Thailand en moet dus constant schakelen tussen verschillende culturen. In het algemeen is dit positief. De leerlingen zijn heel tolerant voor elkaars culturele verschillen.

Creatieve aanpassingen

We hebben studenten in de klas die een legging onder de korte broek dragen om religieuze redenen of jongens van het Sikh-geloof met hun lange haar in een knot en een doek daaromheen. Voor deze groep jongens kan het lastig zijn met bijvoorbeeld gymnastiek. Rollen gaat niet makkelijk met je haar zo hoog opgestoken. Ook een helm op je hoofd dragen bij de klimmuur of bij outdoor-weekenden is soms moeilijk met je haar zo hoog op je hoofd. Een slimme instructeur waar wij mee werken heeft een goede oplossing bedacht. Bij het raften heeft hij een aantal helmen met een gat erin gemaakt om ruimte te geven voor het haar voor de jongens. Veiligheid staat in zulke situaties natuurlijk voorop maar niet alle jongens kunnen hun haar veranderen tijdens de les. Het is blijkbaar zeer lastig om het weer terug te krijgen als het eenmaal los is. Een ander voorbeeld is zwemles die we met iedere jaarlaag hebben. Sommige meiden (en dan vooral de ouders) willen vanwege hun geloof geen gebruik maken van een tampon. Dat betekent dus dat ze daardoor tijdens hun menstruatie niet kunnen meedoen aan de gymles. Dat is soms lastig om mee om te gaan. Iedereen heeft de vrijheid zijn eigen keuzes te maken maar voor sommigen lijkt het vooral een gebrek aan kennis over het onderwerp. Onze taak is het dan om ze de opties te geven die mogelijk zijn, aan de andere kant moeten we hun geloofsovertuiging ook respecteren.

Het is 7.25 uur, 5 minuten voordat de eerste klas start. Op het veld zijn veel leerlingen aan het voetballen. Iedere groep heeft zijn eigen systeem en ook alle leeftijden lopen door elkaar. Een heerlijk georganiseerde chaos dus. Om precies 7.25 uur klinkt het Thais volkslied door de speakers en 'bevrozen' alle leerlingen op het veld en staan keurig stil uit respect voor het volkslied van een land waar ze te gast zijn. Het is een bijzonder moment. We beseffen ons dat hetzelfde in Nederland heel wat lastiger zou zijn... Na

Voetballen tussen de flats

40 seconden is het afgelopen en gaat het spel direct door waar het gebleven was. De eerste keer konden we onze ogen niet geloven. Het respect voor de koning en vaderland in Thailand is enorm en alle leerlingen weten dat en gedragen zich daar dan ook naar.

Nederlandse gewoonten kunnen niet

Het is bijzonder dat wij ons niet realiseerden hoe Nederlands we waren tot we de grens overstaken en in Thailand gingen lesgeven. Zo ging Suzanne met het tennisteam naar Singapore (een internationale schoolcompetitie) en er waren ook diverse ouders die meegingen om hun kinderen aan te moedigen. Aan het einde van de trip kwam een aantal moeders naar me toe om me te bedanken. Ik wilde ze een 'hug' geven, zoals velen hier elkaar gedag zeggen maar voor Thaise mensen is dat uit den boze. Een vriendelijke knik met de handen gevouwen voor de kin (de wai) is hoe men elkaar hier groet. Ik voelde dat dat niet werkte en bedacht me daarna hoe Nederlands (of niet Thais) dat was geweest. Thai raken elkaar niet veel aan. In Nederland geven we elkaar een hand en drie zoenen – afhankelijk van de situatie. In Thailand 'wai' je de mensen als groet en teken van respect.

Het verschil in mondigheid tussen leerlingen met een verschillende achtergrond valt ook op. Er zijn altijd uitzonderingen maar over het algemeen zijn

de Westerse leerlingen veel mondiger en staan veel meer op de voorgrond met hun mening, het stellen van vragen of het voeren van een discussie. De Aziatische leerlingen zijn (over het algemeen) introverter, afwachtender en treden minder op de voorgrond. Met onze Nederlandse bril spreken we soms leerlingen aan op hun gedrag en vergeten dan dat in sommige culturen het ongepast is om een oudere persoon recht in de ogen aan te kijken. "Kijk me eens aan als ik tegen je praat", werkt in die situatie dus niet. Vanuit onze waarden en normen willen we dat een leerling ons aankijkt als je in gesprek bent maar voor leerlingen uit andere culturen kan dit juist dit als heel onbehoorlijk worden beschouwd. Dergelijke situaties kun je verkeerd interpreteren als je niet denkt aan de verschillende culturele achtergronden. Vaak leren we door trial en error en door bijzondere situaties na te bespreken met onze collega's.

Internationale sporten

We hebben in de gymlessen een unit Internationale sporten. In deze unit beoefenen we sporten die niet in het curriculum zitten. Vaak komen de leerlingen zelf met initiatieven. Heb je ooit wel eens Kabadi of Gaelic Football gespeeld? Wij in ieder geval niet voordat we naar Thailand kwamen, maar het geeft de leerlingen die bekend zijn met de sport de gelegenheid de andere leerlingen over die sport te vertellen en het ze aan te leren. Feestdagen, bijeenkomsten met de hele middelbare school, staan in het teken van de Thaise cultuur waar studenten bijvoorbeeld Thais dansen in de traditionele klederdracht. Daarin probeert de school de waarden van het land te waarderen en zo doen de leerlingen dat ook. Alle leerlingen zitten op de grond, alleen de oudste klassen en de leraren zitten op de banken achteraan.

Ook het werken met collega's met verschillende achtergronden is heel leuk en leerzaam. Na drie jaar voelen we ons als passagiers op een rijdende trein en begint het lastiger te worden om de verschillen en gelijkenissen tussen het lesgeven in Thailand en Nederland te zien. Bij aankomst drie jaar geleden waren de verschillen duidelijker zichtbaar. Nu hebben we onze draai en een nieuwe 'default' gevonden en genieten van de internationale diversiteit. We kunnen het collega's in Nederland zeker aanraden om – als daar een wens voor is – lesgeven op een internationale school te proberen. Het is same same but different. ◀

Motorisch functioneren en cognitie zijn onlosmakelijk met *elkaar verbonden*

Interview met Pieter Jelle Vuijk

Bewegen is in ieder geval niet slecht voor de cognitie. Dat is een conclusie die Pieter Jelle Vuijk wel wil trekken. Voor de rest is de man die een onderzoek deed naar *Associations between motor and cognitive functionings in school-aged children* voorzichtig met stellingen. In dit interview maakt hij duidelijk waarom.

Door: Hans Dijkhoff

Op een mooie maandagochtend rijd ik via de Zuidas in Amsterdam naar de VU waar ik een afspraak heb met Pieter Jelle Vuijk. Hij heeft onderzoek gedaan naar motorisch en cognitief functioneren bij kinderen in de schoolse leeftijd (PO). De dertiger geeft les aan de Faculteit Psychologie & Pedagogiek van de VU. De vakken waarin hij doceert zijn methodologie en statistiek. Omdat hij een cross-sectionele studie heeft gedaan, is hij voorzichtig met het doen van causale uitspraken.

Bij een proefschrift horen altijd stellingen. Een daarvan is wel een interessante: De fundamenteën van de wetenschap worden instabieler naarmate de druk tot presteren groter wordt. Zou dat een reden zijn waarom wetenschappers rommelen met data? (Red.)

Het onderzoek

Vuijk bestudeerde vier groepen kinderen. Drie van de groepen volgden speciaal basisonderwijs. In de eerste groep zaten kinderen met een licht verstandelijke beperking, dat wil zeggen een IQ tussen 50 en 70. De tweede groep bestond uit kinderen met een IQ op de grens van een verstandelijke beperking, namelijk tussen 71 en 84, en de derde groep kinderen had leerproblemen met een IQ hoger dan 80. De vierde groep die aan het onderzoek deelnam waren kinderen op het reguliere basisonderwijs met een gemiddeld IQ. In totaal deden ruim 400 kinderen mee aan het onderzoek.

Er werd gekeken naar schoolse vaardigheden als lezen en rekenen. Deze gegevens kwamen uit het leerlingvolgsysteem.

Daarnaast werd de movement ABC-test (zie apart kader) afgenomen en werd met de test gross motor development-2 (tmgd-2) gekeken naar de kwaliteit van bewegen van kinderen in het reguliere onderwijs.

Het was een cross-sectionele studie. Dit houdt in dat ieder individu in een groep eenmaal en op hetzelfde tijdstip geobserveerd of gemeten wordt. En waarbij metingen van motorische ontwikkeling en cognitie met elkaar gecorreleerd worden. Bij longitudinaal onderzoek worden de waarnemingen of metingen bij ieder individu op een aantal achtereenvolgende tijdstippen herhaald. Het onderzoek is dus geen interventie. Er wordt geen ingreep gedaan waardoor iets verandert.

Onderwerp van onderzoek

In Groningen was door de groep rond Chris Visscher al een onderzoek gepland naar verbanden tussen cognitie en motoriek. Vuijk

werd door een voormalige docent uit Amsterdam Erik Scherder, die inmiddels hoogleraar was geworden in Groningen, gevraagd om aan dat onderzoek mee te werken. Zo rolde Vuijk als neuropsycholoog in een eigenlijk bewegingswetenschappelijk onderzoek. Met zijn praktijkervaring als neuropsycholoog had hij al gezien dat kinderen met ontwikkelingsstoornissen zoals bijvoorbeeld autisme, dyslexie en foetaal alcohol syndroom problemen vertoonden op met name de fijne motoriek. Zou er verband zijn tussen cognitie en motoriek? Van schoolse vaardigheden (taal en rekenen) was logischerwijs al geconstateerd dat kinderen in het speciaal onderwijs daar minder scoorden dan in het reguliere onderwijs.

Movement ABC

Het vroegtijdig signaleren van motorische problemen met kinderen. De test geeft ook handvatten voor het opstellen en evalueren van een behandelplan. De test is bedoeld voor kinderen in de leeftijdscategorie van 3 t/m 16 jaar. De Movement ABC test is in Nederland en wereldwijd de meest gebruikte test voor het vroegtijdig vaststellen van motorische beperkingen bij kinderen. De test meet drie componenten, verdeeld over acht items:

- handvaardigheid (bijvoorbeeld iets uitknippen en het rijgen van een veter voor de fijne motoriek)
- balvaardigheid (bijvoorbeeld gooien en vangen van een pittenzakje)
- statisch en dynamisch evenwicht (bijvoorbeeld staan op één been, op de tenen lopen, koorddansersgang).

Motorische problemen

Bij kinderen met een verstandelijke beperking zijn significant meer problemen zichtbaar in bewegingsvaardigheden. Vuijk vond bij 82 procent van de kinderen met een licht verstandelijke beperking motorische problemen en bij 60 procent van de kinderen met een IQ op de grens van een verstandelijke beperking. Het gaat dan bijvoorbeeld om moeite hebben met fijne motorische vaardigheden zoals het rijgen van kralen aan een veter, balvaardigheden die een beroep doen op oog-hand coördinatie zoals het vangen of gooien van een bal en vaardigheden die een goed evenwicht vereisen zoals het staan op één been.

Het is voor het eerst dat door onderzoek duidelijk zichtbaar werd dat een lager IQ vaak gepaard gaat met een slechtere motoriek. En dat kinderen met name op het gebied van de fijne motoriek de meeste problemen laten zien.

Het onderzoek bij kinderen op reguliere scholen liet zien dat objectcontrolevaardigheden zoals (het gooien of schoppen van een bal of het vangen van een bal) samen met fysieke fitheid een voorspeller was van cognitieve flexibiliteit. Eerder onderzoek had al aangetoond dat cognitieve flexibiliteit (zie kader) een belangrijke component is van het aanleren van taal- en rekenvaardigheden.

Cognitieve flexibiliteit

Het is een frontale cortexfunctie. Hoe snel kun je je gedrag aanpassen aan een veranderende situatie?

Een basketballer moet anticiperen op wat zijn tegenstanders doen, maar ook wat zijn medespelers doen en daarop zijn handelen aanpassen. De snelheid en de mate waarin je dat kunt geeft aan hoe cognitief flexibel je bent. Cognitieve flexibiliteit is een belangrijke component van het leren van nieuwe vaardigheden zoals het leren lezen, spellen en rekenen.

Weer andere onderzoeken hebben de invloed van fysieke activiteit op de concentratie al aangetoond. Zo is er een kortdurend positief effect op het leervermogen na het sporten. Je kunt je dan beter concentreren. Onderzoek bij Alzheimerpatiënten heeft aangetoond dat bewegen goed kan zijn. Maar wetenschappers willen nog weleens wegllopen met conclusies die verdergaan dan hun onderzoek. Zomaar roepen dat bewegen overal goed voor is gaat mij te ver. Omdat ik een cross-sectionele studie heb gedaan kan ik wel wat zeggen over verbanden, maar ik kan geen uitspraken doen over causaliteit. Daarvoor is meer onderzoek nodig.

“De resultaten van mijn onderzoek rechtvaardigen wel een vervolgonderzoek waarbij met behulp van een interventie, toegespitst op het verbeteren van motoriek en fysieke fitheid, een positieve bijdrage zou kunnen opleveren aan de cognitie. Ik zou dat dan doen in het speciaal basisonderwijs, omdat deze kinderen hiervan het meest kunnen profiteren. Wat ik ze dan zou laten doen moet wel iets zijn dat in de beleevingswereld van het kind past. Je zou dan wel een hele klas één uur per dag kunnen laten vingerhaken, maar een spelletje met een bal spelen motiveert iets meer zou ik zeggen

“Vanuit onderzoeken op muizen weten we dat bewegen zorgt voor meer verbindingen in de hersenen. In de opengesneden hersenen

FOTO: HANS DIJKHOFF

Pieter Jelle Vuijk

waren deze duidelijke te zien. Het is misschien gek, maar subsidieaanvragen voor gelijksoortig onderzoek bij mensen wordt steeds afgewezen.”

Wat sprong in je onderzoek nu echt in het oog op basis van je testen?

Uit mijn onderzoek kwam naar voren dat kinderen met een IQ van 50 – 70 meer moeite hadden met de fijne motoriek dan kinderen met

een IQ van 71 – 85. Dat was nog niet eerder onderzocht.

Daarnaast hebben we ook gekeken naar de kwaliteit van het bewegen. Dus hoe goed wordt de beweging uitgevoerd? En we hebben deze beweegvaardighe-

den gecorreleerd met cognitieve flexibiliteit rekening houdend met de fysieke fitheid van het kind. Dat deden we overigens bij de groep kinderen in het reguliere onderwijs. Op basis daarvan kom ik tot de aanname dat bewegen waarbij je veel moet schakelen, bijvoorbeeld in een spelletje basketbal waarbij je de bal, je eigen positie en die van de tegenstander in de gaten moet houden, een goede stimulans zou kunnen zijn voor de cognitie. Vervolgonderzoek is echt nodig om causale verbanden te kunnen ontdekken.

Maar op basis van dit onderzoek durf ik wel te stellen dat bezuinigingen in het onderwijs onterecht ten koste gaan van de gymnastiekles.” ◀

van **basketballen** word je
slimmer dan van hardlopen

Contact:

hans.dijkhoff@kvlo.nl

Taaldans en Rekendans

Leren door dans: in de praktijk werkt het!

Dansdocente Lenneke Scherrewitz ontwikkelde de lesmethoden Taaldans en Rekendans voor het basisonderwijs. Ze combineerde hiervoor lessen uit programma's voor Voor- en Vroegschoolse educatie (VVE-programma's) met dans en werd aangenaam verrast door de resultaten. Kinderen die haar lessen volgden leerden taal- en rekenbegrippen sneller en met minder moeite, dan kinderen die de standaard VVE-lessen kregen. Er is weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen bewegen en taal- en rekenontwikkeling, en nog minder naar de relatie tussen dans en taal- en rekenontwikkeling. Maar op basis van de positieve ervaringen in de praktijk zouden Taaldans en Rekendans wel eens de ontbrekende schakel kunnen zijn voor het optimaal leren van taalbegrippen en rekenbegrippen. Specifiek onderzoek is dan ook zeer gewenst.

Door: Lizzy de Wilde

Scherrewitz werkte tien jaar als dansdocente waarna ze de overstap maakte naar de kinderopvang en vervolgens naar het basisonderwijs. Als tutor bij basisschool Prinsehaeghe in Den Haag werkte ze onder andere met *Piramide* en *Taallijn* om peuters en kleuters extra ondersteuning te geven bij rekenen en taal. *Piramide* en *Taallijn* zijn programma's voor voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE-programma's)¹, die zich vooral richten op het stimuleren van de taalontwikkeling en buiten het reguliere taalaanbod vallen. Deze VVE-programma's starten op de peuterleeftijd en lopen door in groep 1 en 2, met een doorgaande leerlijn van voorschools naar vroegschool.

Scherrewitz gaf tutorlessen van tien minuten uit *Piramide*. Tijdens deze lessen werd van de drie of vier leerlingen aan haar tafeltje verwacht dat zij begrippen leerden die bij een thema horen. Dit gebeurde op dezelfde manier als in de klas, alleen nu in een kleiner groepje. De kinderen boekten enige vooruitgang; de oefeningen hadden een meetbaar effect. Het tempo lag echter laag en het kostte de kinderen zichtbaar moeite zich te concentreren. Door de lessen meer naar hun belevingswereld te trekken en hen actief te laten deelnemen, lukte het Scherrewitz de aandacht van de kinderen te vangen en vast te houden. Zo zette ze een wasmand met kleren en knijpers neer en spande een touw in het lokaal toen de kinderen bezig waren met het thema kleding. Ze gaf hen korte opdrachten als 'Hang een broek op' of 'Jij mag de mooiste blouse ophangen'. Scherrewitz herhaalde de woorden en stelde veel vragen, zoals: 'Wat heb je opgehangen?' en liet de kinderen naar elkaar kijken. De kinderen konden met gemak twintig minuten bezig zijn, in plaats van met moeite tien minuten vol-

maken. De concentratie van de kinderen was beter, ze maakten meer contact met elkaar en hielpen elkaar bovendien. Bij terugkomst in de klas constateerde de leerkracht dat deze kinderen meer woorden konden reproduceren dan na de standaardlessen.

Als tutor leerde Scherrewitz kinderen begrippen, zoals namen van lichaamsdelen, namen van kleuren, ruimtelijke begrippen, begrippen van tijd, enzovoort. Op een gegeven moment realiseerde ze zich dat ze precies hetzelfde aan het doen was als tijdens haar danslessen met jonge kinderen. Daar benoemt Scherrewitz ook alles wat ze doet: ze wijst naar lichaamsdelen en herhaalt woorden en begrippen. Met als verschil dat er bij dans ook houding, beweging en muziek aan te pas komt. Scherrewitz ging vervolgens op zoek naar een manier om taalbegrippen te verwerken in dans. De school gaf haar de mogelijkheid om haar ideeën uit te werken en toe te passen. 's Ochtends gaf Scherrewitz de reguliere lessen aan de peuters en kleuters en 's middags werkte ze met haar eigen methodiek: *Taaldans*.

Zeven situaties

Om een begrip goed te kunnen leren heb je zeven situaties nodig waarin je het begrip aangeboden krijgt (Van den Nulft, 2009). In de klas worden begrippen vaak op vijf of maximaal zes verschillende manieren aangeboden: met behulp van woordkaarten, boeken (voorlezen en zelf lezen), liedjes, in de speelhoeken en door middel van knutselopdrachten. *Taaldans* koppelt (bijna) elk woord aan een beweging en biedt zodoende een extra, aanvullende manier om begrippen aan te bieden. Het zou wel eens de ontbrekende schakel kunnen zijn om tot een optimaal leereffect te komen. Nader onder-

zoek is nodig om dit vast te stellen en te achterhalen wat precies het effect van dans op leren is. De praktijk wijst in ieder geval uit dat kinderen die met behulp van dans (beweging) oefenen, makkelijker en sneller leren dan kinderen die zonder dans oefenen. Dit blijkt uit het feit dat de leerkracht de desbetreffende begrippen minder vaak hoeft te herhalen. Ook na enkele weken beheersen de kinderen de begrippen nog steeds, en zelfs beter dan de kinderen die zonder dans hebben geoefend.

Scherrewitz constateerde dat bewegen niet alleen een belangrijke rol speelt bij het verwerven van taal, maar ook bij beginnend rekenen. Bij haar lessen liet zij ook veel rekenkundige begrippen aan bod komen (hoeveelheden, rangorde, vergelijkingen, maten). Ook deze begrippen werden sneller en makkelijker aangeleerd en beter onthouden door kinderen die er al bewegend mee bezig zijn, dan door kinderen die de begrippen zonder dans gepresenteerd kregen.

Bij dans hoort muziek en dat is volgens Scherrewitz het essentiële verschil tussen dans en sport, beide vakken waarin bewogen wordt. Muziek heeft ritme en dat helpt bij het leren horen van het ritme van taal (www.muziekmaaktslim.nl). Bovendien dringt muziek op een natuurlijke wijze door in de beleavingswereld van kinderen, prikkelt hun fantasie en schept sfeer. De ervaring van Scherrewitz is dat de kinderen zich tijdens een *Taaldans* of *Rekendans* beter en langer kunnen concentreren, dan wanneer ze een taalles of rekenles krijgen zonder dans.

Drie stappen

De methoden *Taaldans* en *Rekendans* gaan uit van het principe dat het (taal)geheugen gestimuleerd wordt in drie stappen: waarnemen, ervaren en toepassen. Het begrip elastiek is bijvoorbeeld als volgt in *Taaldans* verwerkt: eerst kijken de kinderen samen met de docent naar een elastiekje. Vervolgens spelen en dansen ze met het elastiekje op muziek en ervaren ze dat het elastiek uitrekt en inkrimpt. Daarna komt het elastiek terug in een werkje in de klas, zoals in een prentenboek of in de kleding van de kinderen. Zij ontdekken het begrip elastiek in verschillende situaties en snappen de toepassing ervan.

Scherrewitz is ervan overtuigd dat als kinderen met dans leren, de kans het grootst is dat het geleerde ook beklijft. Een kind heeft

namelijk letterlijk zijn of haar lijf nodig om te internaliseren. Of zoals ontwikkelingspsycholoog Vervaeke (2011) zegt: 'Ons verstand rust op twee pijlers: waarnemen én handelen. Er moet evenwicht zijn tussen wat ons brein inkomt en wat ons brein verlaat. Zo ontwikkelen we ons optimaal.' Recent literatuuronderzoek (Centers for Disease Control and Prevention, 2010) geeft ook een positieve relatie aan tussen lichaamsbeweging en leerprestaties. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn een verbeterde doorbloeding en dus een verbeterde zuurstofvoorziening van het brein, meer celgroei in het brein en meer aanmaak van hormonen, onder meer endorfines. Hierdoor ondervinden kinderen minder stress, voelen zich beter en presteren ook beter.

Leereffect

Door het koppelen van een begrip aan een beweging ontstaat een beter leereffect: dit principe is uitgebreid onderzocht en bevestigd door de Amerikaanse psycholoog Asher (2009), grondlegger van de taalleermethode Total Physical Response (TPR)². Deze methode is gebaseerd op de veronderstelling dat mensen er – biologisch – op ingesteld zijn om een taal in een bepaalde volgorde te leren en gaat uit van de wijze waarop kinderen hun moedertaal leren. Via TPR leert men een taal letterlijk 'al doende'. Asher ontdekte dat wanneer leerlingen talige opdrachten in doelgerichte handelingen omzetten, hun betrokkenheid groter is en hun leren daardoor veel efficiënter verloopt. Volgens Last (2007) is TPR een zeer krachtige methode, die snel werkt, met grote langetermijneffecten. TPR wordt sinds 1970 toegepast bij het leren van diverse moderne talen en gebarentaal voor doven.

Scherrewitz borduurt voort op TPR. Door beweging in te zetten als middel om te leren, spreekt ze bovendien andere intelligenties aan dan in een reguliere les. Uitgaande van het principe van meervoudige intelligentie van Gardner (Wielinga, 2003) komen bij dans naast verbaal-linguïstische intelligentie (door Gardner 'woordknip' genoemd) vooral de lichamelijke-kinesthetische intelligentie ('beweegknip') en de muzikaal-ritmische intelligentie ('muzieknip') aan bod.

Onderzoek nodig

Zoals eerder gezegd is er behoefte aan gericht onderzoek naar het verband tussen dans en leren. Scherrewitz heeft een aantal (literatuur-) onderzoeken verzameld waaruit de conclusie getrokken kan worden dat er in ieder geval verband bestaat tussen bewegen en leren. »

Contact:

lizzydewilde@gmail.com

FOTO NICOLE ROMIJN FOTOGRAFIE

In haar masterscriptie onderzoekt Van Leeuwen (2008) bijvoorbeeld de relatie tussen cognitie, schoolprestaties en motorische vaardigheden. Van Leeuwen constateert dat kinderen tegenwoordig minder bewegen waardoor hun motorische vaardigheden wellicht afnemen en suggereert dat er daardoor misschien zoveel kinderen met leerproblemen zijn. Haar resultaten komen overeen met eerder onderzoek en ondersteunen de stroming Embodied Cognition (De Jongh, 2008). Het idee van deze stroming is dat iemands gedachten geen onafhankelijk van de buitenwereld opererende abstracties zijn, maar volledig worden bepaald door de interactie tussen het lichaam en de buitenwereld. Cognitie is dus 'belichaamd'. 'Onze gedachten worden beperkt en beïnvloed door de kenmerken van ons lichaam. Wat je met je arm of been doet, is mede bepalend voor de manier waarop je waarneemt, denkt en onthoudt. Intelligent gedrag ontstaat dus uit een samenspel van hersenen, lichaam en wereld. Het brein alleen is machteloos, maar vormt samen met het lichaam en de wereld een systeem. De beste manier om de betekenis van een begrip te vatten is het eerst uitvoeren van de handeling zelf. Daardoor worden de motorische hersengebieden geactiveerd. Als kinderen bijvoorbeeld een verhaal lezen en het vervolgens uitbeelden met speelgoed, onthouden ze er veel meer van dan kinderen die het verhaal alleen nog een keer extra lezen. Hetzelfde geldt voor rekenen. Kinderen die gebaren maken tijdens het rekenen, onthouden de kennis beter.'

In 2011 startte Scherrewitz haar bedrijf: Studio Swing. De lesmethodes Taaldans en Rekendans zijn doorontwikkeld tot cursussen voor professionals die met kinderen werken en tot twee opleidingstrajecten voor dansdocenten. Studio Swing heeft een landelijk team docenten opgeleid die Taaldans en Rekendans geven. Inmiddels zijn er al meer dan honderd organisaties die kinderen laten leren door Taaldans en Rekendans binnen het curriculum aan te bieden. Ook wordt er door meer dan honderd professionals met het Startpakket Leren door Dans gewerkt. In samenwerking met GGD Den Haag biedt Studio Swing

gesubsidieerde trajecten aan voor pedagogisch medewerkers om meer te gaan dansen en bewegen met 0-4 jarigen.

Literatuur

- Asher, J.J. (2009). *The Total Physical Response (TPR)*. [Online] [Accessed May 2009]. Available from World Wide Web: www.tpr-world.com
- Berendsen, M. (2010). *Taal totaal*. Onderzoek Fontys Pabo Den Bosch Centers for Disease Control and Prevention. (2010) *The association between school based physical activity, including physical education, and academic performance*. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services
- Jongh, R. de (2008). *Waarom ons brein beter werkt door beweging*. [Online]. [20 mei 2008]. Available from World Wide Web: www.intermediar.nl
- Last, A. (2008). Breng beweging in de les! *Levende talen magazine*, nr. 2, pp. 21-22 (www.taalleermethoden.nl)
- Leeuwen, E. van. (2008). *De relatie tussen motorische, cognitieve en schoolse vaardigheden*. Master Scriptie, Radboud Universiteit Nijmegen
- Nulft, D. van den en M. Verhallen. (2009). *Met woorden in de weer*. Praktijkboek voor het basisonderwijs
- Vervaeke, E. (2011). Dansend woordjes leren. *Ezeltje prik*, nr. 3, p. 10
- Wielinga, P. (2003). Meervoudige intelligentie, slim! *OBN*, jan, pp. 6-9
- Westerlaken, M. (2010). Dans & taal samen in het speellokaal. *Kinderopvang*. okt/nov. 8-9

Website: www.muziekmaaktslim.nl

Lenneke Scherrewitz is directeur van Studio Swing en opleider en ontwikkelaar van de lesmethodes Taaldans en Rekendans (www.studioswing.nl)

Lizzy de Wilde is werkzaam als zelfstandig journalist/tekstschrijver en verbonden als persvoorlichter aan Studio Swing (www.lizzydewilde.nl)

Noten

- 1 Erkende VVE-programma's zijn *Piramide*, *Kaleidoscoop*, *KO-totaal*, *Speelplezier*, *Startblokken/Basisontwikkeling* en *Sporen*. Dit zijn integrale programma's, gericht op meerdere ontwikkelingsgebieden (taalontwikkeling en ontlukende geletterdheid, denkontwikkeling en ontlukend rekenen, motorische en creatieve ontwikkeling, persoonlijke en sociaal-emotionele ontwikkeling). Daarnaast zijn er nog drie VVE-programma's die zich richten op één ontwikkelingsgebied: *de Taallijn* (taalontwikkeling), *Boekenpret* en *Overstap* (leesontwikkeling).
- 2 Total Physical Response (TPR) is een methodiek gebaseerd op het geven van mondelinge opdrachten en het uitvoeren van handelingen (Asher, 1982; Ru, 1989). Volgens Asher is taal een samenstelling van concrete en abstracte begrippen. De concrete begrippen (zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden en de gebiedende wijs van werkwoorden) worden het eerst eigen gemaakt, pas in een later stadium volgen de abstracte begrippen (waaronder de functiewoorden). Deze methodiek is vooral geschikt voor de beginfase van het leren van een tweede taal. Het doel is dat de lerenden in de tweede taal een eenvoudig gesprek kunnen voeren. De selectie van woorden en zinnen vindt plaats op basis van de situatie die aan de orde is (schoolsituatie, winkelsituatie, arts-patiëntsituatie et cetera.). ◀

FOTO: HANS DIJKHOFF

Enkele weken geleden was het weer zover: de koeien mochten voor het eerst dit jaar naar buiten. Vol enthousiasme bokten en sprongen ze de wei in. En ook nog eens bekeken door een groot (stads)publiek. Altijd als ik dit op tv zie, moet ik denken aan de eerste buitenlessen. Ook mijn leerlingen zijn amper te houden, zelfs met de kou die we afgelopen weken hebben ervaren. We huren namelijk een buitenlocatie van de gemeente. De schoolleiding eist van ons dat we optimaal gebruikmaken van de accommodatie, weer of geen weer. En ons beleid is al jaren dat we buiten gymmen van Pasen tot aan de herfstvakantie. En daar stonden we dus begin april '13 half negen 's ochtends, temperatuur rond het vriespunt, te koukleumen met de sectie. We waren gespannen of de leerlingen wel het kleedlokaal uit zouden komen en indien ja met zoveel lagen kleding dat bewegen nog amper mogelijk zou zijn. Tot onze verbazing verschilde het gedrag van de leerlingen, ondanks het koude weer, niet zoveel van de koeien: dolenthousiast, druk en nieuwsgierig naar de inhoud van de lessen. Het weer en het gedrag van de leerlingen nodigden in ieder geval uit om lekker intensieve lessen te geven. Als straks de temperatuur boven de 20°C uitkomt...

Maar ondanks de koude weken prijzen wij ons gelukkig. Regelmatig spreek ik collega's tijdens studiedagen die het hele jaar in de zaal les moeten geven. Of de buitenles bestaat uit een rondje hardlopen om en rond de school. Af en toe kom ik nog wel eens langs mijn eigen middelbare school. Naast die school lag vroeger een prachtig sportveld. Met gemak konden vier klassen tegelijk er les krijgen.

'Daaaaames, doooooorloopen' ik zie en hoor het mijn oude gymleraar gezeten op een stoel in het zonnetje nog steeds

roepen. Vroeger was echt niet alles beter. Het warming-up-rondje was ook in die tijd voor sommigen al een hele beproeving. Helaas heeft ook 'mijn oude school' besloten om te gaan cashen in het begin van deze eeuw. De sportvelden zijn voor een mooie prijs verkocht aan een projectontwikkelaar. Die had er grootse plannen mee. Huizen en appartementen bouwen, gelegen op een unieke locatie in de stad. In welke stad je ook woont, iedereen kent deze verhalen. Maar ja, toen kwam de crisis en donderde de huizenmarkt in elkaar. Nieuwbouwwoningen worden nog amper verkocht en de projectontwikkelaar zit nu met een heel mooi stuk braakliggend terrein midden in mijn stad. Wat mij het meest zeer doet is

dat de huidige leerlingen niet meer kunnen genieten van heerlijke buitenlessen op een unieke locatie. Het gevoel af en toe als een jonge koe de wei in te mogen, dat moeten we onze leerlingen toch blijven gunnen? De oplossing voor de komende jaren heb ik al, want de crisis is nog lang niet voorbij. Laat gemeenten en projectontwikkelaars de handen ineenslaan en het gras snel weer laten groeien op al die mooie braakliggende terreinen. Binnen de kortste keren bokken en springen overal weer jonge talentvolle leerlingen rond. En aangezien zij onze toekomst zijn, lijkt mij dat een fantastische investering!

Mery Graal

Klimaat

De sportiefste basisschool van Nederland

De Springbok uit Den Haag is een voorbeeld voor andere scholen!

Woensdag 15 mei hebben acht finalisten gestreden voor de titel Sportiefste basisschool van Nederland. Iedere school heeft zijn eigen 'unique selling point'; het werd de jury knap lastig gemaakt.

Door: Jorieke Steenaart

De Springbok uit Den Haag is de winnaar van de titel 'Sportiefste basisschool van Nederland' geworden en kan als inspirerend voorbeeld dienen voor andere basisscholen in Nederland. Zij sprongen eruit op punten als het realiseren van een hoge sportparticipatie onder de leerlingen, door de inzet van eigen interventies, het betrekken van leerlingen in het bewerkstelligen van een veilig schoolklimaat, het leveren van maatwerk in de sportadviesring, de begeleiding van de leerlingen en een uitmuntend kwalitatief goed vakwerkplan. Daarnaast monitort De Springbok de leerlingen nauwkeurig op verschillende items: het bewegen zelf, de gezondheid van de leerlingen en de deelname aan sportactiviteiten (naschools sportaanbod). Door deze nauwkeurige monitoring kunnen zij maatwerk bieden.

De podiumpresentatie is gewonnen door obs De Morskring uit Leiden. In een flitsende show kwamen bekende, maar ook minder bekende sporten voor het voetlicht. Daarmee verdiende de school de publieksprijs.

Meer volgen

Uit de bewogen presentaties van de geselecteerde finalisten kwam naar voren dat steeds meer scholen inzetten op de monitoring, het stimuleren van de ouderbetrokkenheid en het stimuleren van sportieve rolmodellen voor de leerlingen. Dit leidt tot initiatieven als sporten voor leerkrachten en ouders, goede leerlingvolgsystemen, fitheidstesten en voorlichtingsbijeenkomsten evenals huisbezoeken. Dit alles met het doel gezonde, sportactieve leerlingen af te leveren.

Good practice

Iedere finalist zal in een volgend nummer van de *Lichamelijke Opvoeding* zijn 'good practice' beschrijven om medecollega's, medeschooldirecties en medeschoolbesturen te inspireren. Inspiratie op het gebied van krachtige samenwerkingen, het benutten en zien van kansen in deze samenwerkingen, opzetten van sportprojecten en borging van het vak LO en bewegen rondom de school.

Wij hopen dat de inspirerende programma's van bewegen en sport van de acht finalisten leiden tot meer sportactieve en gezonde basisscholen in Nederland!

De prijzen in de vorm van waardecheques werden beschikbaar gesteld door de firma's Janssen-Fritsen, Schelde Sports, Bosan en Nijha.

komt uit Den Haag

Scholing

Met de grote vakantie in zicht is het aantal scholingen natuurlijk gering. Noteer daarom vast de volgende datum na de zomervakantie: studiedag basisonderwijs woensdag 6 november in Zwolle

Correspondentie: astrid.vanderlinden@kvlo.nl

Contact:

jorieke.steenart@kvlo.nl

Preventieve maatregel ter voorkoming van uitval

Docenten zijn beroepssprekers van wie continue goede communicatie- en presentatievaardigheden verwacht worden. Een stem- en presentatietraining als preventieve maatregel ter voorkoming van uitval, is een instrument dat past in het gezondheidsbeleid dat het Christiaan Huygens College voor haar docenten en onderwijsassistenten jaarlijks de training 'Stem en Presentatie in het onderwijs' aan. Wil je meer weten over deze good practice? Kijk dan op www.arbocatalogus-vo.nl/ Schoolvoorbeelden

ALTIJDGYM.NL

Altijdgym.nl zendt gymleerkrachten tijdelijk uit naar scholen waar als gevolg van blessure, zwangerschap, tijdelijk of onbetaald verlof of bapo-dagen even geen gymles kan worden gegeven. Van een dag tot pakweg een half jaar. Een school kan contact leggen met *altijdgym.nl* om de gymles door te laten gaan. Een docent LO kan zich aanmelden om uitgezonden te worden. De onderneming is gecertificeerd en geregistreerd en daarom kan een school facturen declareren bij het vervangingsfonds!

WEBSITE GYMLERAREN.NL

Deze site is speciaal voor iedereen die bezig is met bewegen in en rondom de school. Zonder aanmelden kun je alle artikelen op de communitysite bereiken en lezen. Maar aanmelden heeft veel voordelen. Een aantal voorbeelden.

- Je kunt reageren op berichten.
- Je kunt nieuwe artikelen plaatsen.
- Je kunt contact opnemen met andere leden van de community.
- Je kunt instellen dat je gemaild wordt wanneer er nieuws op de site verschijnt.
- Je kunt rechtstreeks het leermateriaal van Digischool bereiken.
- Je hoeft niet meer apart aan te melden op Wikiwijs.

Ga naar de vakcommunity homepage. Klik rechtsboven op het entree-logo en de rest wijst zichzelf....

AFDELINGSBESTUURSLID EN ONZE DRUKKER GERIDDERD

Herman Wassenaar, al jarenlang lid van het afdelingsbestuur 's Gravenhage e.o., is afgelopen vrijdag koninklijk onderscheiden als ridder in de Orde van Oranje Nassau. Onder andere vanwege zijn werkzaamheden voor de KVLO. Bestuur en medewerkers feliciteren hem daarmee van harte. Ook heeft Henrico ten Brink, al jaren onze huisdrukker, een Koninklijke onderscheiding ontvangen. Uiteraard zijn de felicitaties ook voor hem.

IGROW, DE GROEI-APP VAN TNO

Met de iGrow-app van TNO kun je eenvoudig zien hoe je kind (van 0-10 jaar) groeit, hoe lang je kind wordt en of het een gezond gewicht heeft. Je krijgt tips over gezonde voeding, bewegen en slapen. Drie aspecten waarvan uit onderzoek is gebleken, dat ze belangrijk zijn voor een gezond gewicht. Ook kun je zien waar je in jouw omgeving kunt spelen, wandelen en zwemmen. Ga naar Google play of de app-store.

Dr. Koen Breedveld benoemd tot bijzonder hoogleraar

Koen Breedveld is met ingang van 1 mei 2013 benoemd tot bijzonder hoogleraar Sportsociologie en sportbeleid aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen. De leerstoel is gevestigd binnen het Nijmegen Institute for Social Cultural Research bij de sectie sociologie. www.ru.nl

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De jongste generatie zaalscheidingen
Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

www.huski.nl

info@huski.nl

tel. 030 8000 600

Dé Specialist in actieve schoolreizen!

Wintersport

Outdoorkampen

Zeilkampen

Beachcamps

Wintersport met school!

Reizen

verzorgde reizen voor groepen naar
alle wintersportlanden
--
wintersport als werkweek
--
vrijplaatsen voor de begeleiding
--
aandacht voor al uw wensen

MEER INFORMATIE:
www.G2-groepsreizen.nl

Verhuur

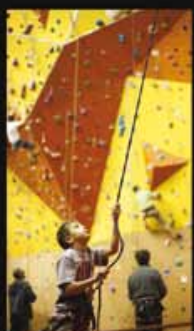
verhuur ski- en snowboardmateriaal
voor groepen vanaf 25 personen
--
levering door heel Oostenrijk
(overige landen in overleg)
--
na inventarisatie van de gegevens
uitreiking op locatie

MEER INFORMATIE:
www.skiverhuur.info

Ski en Snowboard verhuur onderhoud

klimwanden / onderhoud & inspectie / klimgrepen

Speciaal assortiment voor scholen

WWW.ENTRE-PRISES.NL

Dankzij mijn survivalpad door het bosjesplantsoen is het weer leuk om buiten te spelen!

Jantje Beton werkt samen met kinderen om vrij buitenspelen weer mogelijk te maken. Help ook mee! Kijk op www.jantjebeton.nl

HAAL HET KIND NAAR BIJEN! **JANTJE BETON**

→ FRISBEE

HET ULTIEME SPEL

Frisbee wordt veel gespeeld in parken en op stranden. Maar het is ook een sport, die gespeeld wordt in verenigingen en op school. In *Frisbee, het ultieme spel* wordt een brug geslagen tussen jeugdsport en bewegingsonderwijs op school.

Frisbee, het ultieme spel schenkt aandacht aan diverse spelvormen, zoals onder meer de wedstrijd-sport 'ultimate frisbee' en een aantal andere, meer en minder bekende individuele en teamspelvormen. De spelvormen zijn zowel binnen als buiten de school breed toepasbaar. Bovendien geeft het boek korte en heldere beschrijvingen van verscheidene werp- en vangtechnieken.

Frisbee, het ultieme spel is een praktische gids voor lesgevers die in het onderwijs of elders binnen het brede terrein van bewegen en sport met frisbee aan de slag willen. Het boek behandelt diverse spelvormen en speltechnieken, geeft vele praktische tips en is rijk geïllustreerd.

Over de auteur

Ted Beute is behalve bestuurslid van de NFB, een uitstekend didacticus als docent bewegingsonderwijs.

€16,90 incl. btw

ISBN: 978-90-52335-53-1

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

→ FITHEIDSTESTEN VOOR DE JEUGD

In dit boek wordt een overzicht gegeven van diverse veldtesten en testbatterijen voor het meten van antropometrie, kracht, uithoudingsvermogen, snelheid en vaardigheid bij gezonde kinderen van 4 tot en met 18 jaar.

Er worden vier antropometrische metingen besproken, negen krachttesten, één test voor het meten van lenigheid, vier testen voor het meten van uithoudingsvermogen, één test voor het meten van snelheid, twee testen voor het meten van vaardigheid

en drie testbatterijen. Per test wordt ingegaan op de grondmotorische eigenschap die getest wordt, de leeftijdsgroep, de afnameduur, de wijze van afname, de betrouwbaarheid en de validiteit van de testgegevens en de beschikbaarheid van Europese of Nederlandse referentiewaarden.

Dit boek betreft een herziene uitgave van de TNO-publicatie *Fitheidstesten voor de jeugd* uit 2007 van Susan Vrijkotte, Sanne de Vries en Tinus Jongert.

€24,95 incl. btw

ISBN: 978-90-72335-61-6

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media